

Univerzita Karlova

Fakulta tělesné výchovy a sportu

Bakalářská práce

Přehled osobnostních profilů sportovců bojových sportů

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Adam Zdobinský

Vypracoval:

Kryštof Kubín

Praha 2023

Prohlašuji, že jsem závěrečnou bakalářskou práci zpracoval samostatně a že jsem uvedl všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze, dne

Podpis:

Abstrakt

- Název práce:** Přehled osobnostních profilů sportovců bojových sportů
- Cíl práce:** Hlavním cílem mé práce je shrnout dosavadní poznatky o osobnostním profilu sportovců z bojových sportů na základě literárních zdrojů a odborných studií a získané poznatky systematicky uspořádat a porovnat.
- Metody práce:** V této práci jsem využil kritické narativní rešerše odborných studií v elektronické podobě.
- Závěr:** Většina výsledků ze studií se shoduje na tom, že sportovci z bojových sportů mají dominantní některé osobnostní dimenze, konkrétně se pak jedná o nízký skóre u neuroticismu a vysoký u svědomitosti. Je důležité podotknout, že druh praktikovaného bojového sportu může mít v některých případech vliv na výsledný skóre.
- Klíčová slova:** bojová umění, individuální sporty, osobnostní test, velká pětka, neo-ffi, psychologie sportu, psychometrie

Abstract

- Title:** Overview of personality profiles of combat sports athletes
- Objectives:** The main objective of my thesis is to summarize the existing knowledge about the personality profile of combat sports athletes on the basis of literature sources and scientific studies and to systematically organize and compare the obtained knowledge.
- Methods:** In this thesis, I used a collection and research of available scientific studies in electronic form to compile an overview of the personality profile of combat sports fighters.
- Conclusion:** Most results from studies agree that combat sports athletes are dominant on some personality dimensions, specifically low scores on neuroticism and high scores on conscientiousness. It is important to note that the type of martial sport may influence the resulting score.
- Keywords:** martial arts, personality test, individual sports, big five, neo-ffi, sport psychology, psychometrics

Poděkování

Tímto bych chtěl poděkovat svému vedoucímu práce PhDr. Adamovi Zdobinskému za trpělivost a nesčetné rady při vedení a zpracování mé bakalářské práce. Dále také svým rodičům, bez kterých bych se ke sportu a studiu sportu jako takového nedostal a za rady jak při studiu, tak při psaní této práce. Nakonec také Tomášovi Kubínovi za kontrolu a úpravy mé práce.

Obsah

1. ÚVOD	8
2. CÍLE A METODIKA PRÁCE	9
2.1. METODIKA PRÁCE	9
3. PŘEHLED STUDIÍ	11
4. TEORETICKÁ VÝCHODISKA PRÁCE	13
VYMEZENÍ POJMŮ	13
4.1. OSOBNOST.....	13
4.2. OSOBNOSTNÍ PROFIL.....	14
4.3. BOJOVÝ SPORT X BOJOVÉ UMĚNÍ.....	14
5. PROBLEMATIKA PSYCHOLOGIE SPORTU A PSYCHOLOGIE OSOBNOSTI 16	
5.1. PSYCHOLOGIE SPORTU.....	16
5.2. PSYCHOLOGIE OSOBNOSTI.....	17
5.3. OSOBNOST SPORTOVCE	19
6. MODEL Y VYUŽÍVANÉ K MĚŘENÍ OSOBNOSTNÍCH PROFILŮ	21
6.1. VELKÁ PĚTKA – „THE BIG FIVE“ A JEJÍ HISTORIE	21
6.1.1. 16 PF dotazník.....	22
6.1.2. Modely Costy a McCraeho (NEO osobnostní inventáře)	23
6.2. ROSENBERGOVA ŠKÁLA SEBEHODNOCENÍ.....	26
6.3. EYSENCKŮV OSOBNOSTNÍ DOTAZNÍK	26
6.4. ZUCKERMAN-KUHLMAN OSOBNOSTNÍ DOTAZNÍK.....	27
6.5. BEM SEX-ROLE INVENTORY.....	29
7. REŠERŠE STUDIÍ	30
7.1. BOJOVÉ X SPORTOVNÍ HRY	30
7.1.1. Shrnutí kapitoly.....	36
7.2. BOJOVÉ SPORTY	37
7.2.1. Shrnutí kapitoly.....	41
7.3. OJEDINĚLÉ STUDIE	42

7.3.1. Shrnutí kapitoly.....	46
8. ZÁVĚR A DISKUSE	47
ZDROJE	50

1. Úvod

Bojové sporty mají dlouhou historii a jsou oblíbenou aktivitou pro mnoho lidí po celém světě. Tyto sporty vyžadují nejen fyzickou kondici a dovednosti, ale také schopnost se přizpůsobit a vyrovnat s různými situacemi a protivníky. V posledních letech se podstatně zvýšil zájem právě o tyto sporty a například MMA se těší stále větší oblibě. Často se, ale můžeme setkat s názorem laické veřejnosti, že sportovci, kteří se věnují bojovým sportům jako je box či MMA jsou agresivní, nedokáží se ovládat nebo že jsou po neustálých úderech do hlavy hloupí. Na druhé straně spektra pak mohou být například bojová umění či sporty, kde sportovci nosí kimona a veřejnost je může považovat za umírněné, inteligentní a flegmatické. Jací, ale ve skutečnosti jsou lze těžko posoudit jen z jejich vystupování v televizi, na sociálních sítích či z jejich oděvu. Zde přichází na řadu osobnostní profil sportovce, který nám na tuto otázku může pomoci najít odpověď.

Zajímalo mě také, jak a zdali vůbec se budou sportovci z různých bojových sportů od sebe odlišovat. Zdali určité bojové sporty podněcují rozvoj určitých osobnostních rysů nebo zdali si lidé s určitými osobnostními rysy vybírají určité bojové sporty. Co jsem také chtěl zjistit je, že pokud jsou od sebe osobnostní rysy sportovců bojových sportů odlišné, jak se budou odlišovat od jiných sportů (například týmových sportů nebo jiných než úpolových individuálních sportů)?

2. Cíle a metodika práce

Práce, které by se zabývaly právě osobnostním profilem sportovců v bojových sportech, se v českém jazyce vlastně nevyskytují a já tak považuji za zajímavé se na tuto problematiku zaměřit a zjistit, jak se k tomuto tématu staví cizojazyčné zdroje a jaké mají výsledky. Zároveň mě zajímalo, jak se liší nebo naopak podobá takový osobnostní profil sportovce z bojových sportů například profilu sportovce ze sportů týmových, jenž jsou v České republice velice rozšířené (např. fotbal nebo hokej).

Hlavním cílem této práce je tedy shrnout dosavadní poznatky ze studií ohledně osobnostních profilů sportovců z bojových sportů a přehledně a systematicky tyto výsledky zpracovat. Studie, ze kterých jsem čerpal byly hlavně v elektronické podobě.

Výzkumná otázka tedy následně zněla: „Jakými osobnostními rysy se vyznačují sportovci bojových sportů?“

2.1. Metodika práce

Pro prvotní vyhledávání jsem použil internetové servery: PubMed, Web of Science, ResearchGate a Google Scholar. Po porovnání výsledků jsem se nakonec rozhodl primárně využívat ResearchGate a Google Scholar, jelikož na studie, které se objevovaly na serverech PubMed a Web of Science bylo odkazováno z Google Scholar. Podobně tomu bylo se serverem ResearchGate, ale zde jsem zjistil, že z nějakého důvodu se mi některé studie po zadání klíčových slov na Google Scholar nezobrazují.

Původně jsem chtěl využít vyhledávání jak v anglickém, tak českém jazyce, ale vzhledem k nulovým výsledkům v češtině jsem se rozhodl čerpat pouze ze studií, které jsou v angličtině.

Po následném aplikování kritérií, které jsem si stanovil (viz. níže) jsem měl dohromady 12 studií. Při jejich prostudování a podrobnějším prozkoumání jsem zjistil, že jedna studie má nejspíše chybně zadané či zpracované výsledky, takže jsem jí vyřadil a zbylo mi jich 11. Jako metodu pro zpracování studií a jejich výsledků jsem poté využil narativní kritickou rešerši.

Klíčová slova a kritéria:

- Klíčová slova, která jsem použil k vyhledávání: personality, profile, traits, in, combat, sports, martial, arts
- Studie musí být v angličtině
- Časové rozmezí, ve kterém mohli být studie prováděny jsem omezil na posledních 20 let
- Účastníkům studie musí být alespoň 18 let (dospělí), popřípadě musí studie také obsahovat skupinu a výsledky skupiny 18 let a více let

3. Přehled studií

Název studie	Autor	Modely/metody měření osobnostního profilu	Pohlaví účastníků	Rok
Personality Traits and Self-Esteem in Combat and Team Sports	Bojanić et al.	BFI dotazník, Rosenbergova škála sebehodnocení	muži/ženy	2019
Selected Personality Traits of Women Training Combat Sports	Burdzicka-Wolowik a Góral-Radziszewska	dotazníky: EPQ-R, BEM sex role, FCB-TI, KANH	ženy	2014
Psychological factors of students training Olympic taekwondo at various level of sports advancement	Liwtniuk et al.	osobnostní dotazník Zuckerman-Kuhlman	není uvedeno	2012
Personality traits of athletes practicing eastern martial arts	Liwtniuk et al.	osobnostní dotazník: Eyseneckův (EPQ-R), Zuckerman-Kuhlman	muži	2019
Comparative Study of Personality Characteristics Between Combative and Team Game Players	Patel a Singh	BFI dotazník	muži	2023
Personality profile of athletes who declare that they train kyokushin karate as a martial art	Piepiora et al.	NEO-FFI dotazník	muži/ženy	2020
The personality traits of Polish junior and senior national team in Olympic karate and handball - comparative analysis	Piepiroa et al.	NEO-FFI dotazník	muži	2022
Personality profile of women practising contact sports using the example of karate kyokushin competitors and handball players	Piepiora a Petecka	NEO-FFI dotazník	ženy	2020

Personality traits of competitive athletes according to type of pressure exerted on opponents	Piepiora a Witkowsky	NEO-FFI dotazník	muži	2018
Self-defence as a utilitarian factor in combat sports, modifying the personality of athletes at a champion level	Piepiora a Witkowsky	NEO-FFI dotazník	není uvedeno	2020
Personality profile of combat sports champions against neo-gladiators	Piepiora a Witkowsky	NEO-FFI dotazník	není uvedeno	2020

4. Teoretická východiska práce

Vymezení pojmů

Pro účely této bakalářské práce je vhodné vymezit a definovat klíčové pojmy, které v ní budou používány. Následující podkapitola se bude věnovat právě jejich vymezení a definici, které poté mohou pomoci k lepšímu porozumění této práci. Konkrétně se bude jednat o pojmy *osobnost*, *osobnostní profil* a na závěr přiblížím rozdíl mezi pojmy *bojový sport* a *bojové umění*.

4.1. Osobnost

Pro základní pochopení je vhodné abychom si nejdříve ve stručnosti definovali, co to je „osobnost“. Existuje řada definic od řady autorů a v následujících odstavcích si některé z nich představíme.

Říčan (2010) rozděluje význam slova „osobnost“ na tři pojmy:

1. Hodnotící pojem: Využití ke kladnému zhodnocení/pochválení něčího vystupování.
2. Psychická individualita jedince: Tím, čím se od sebe odlišují jedinci například totožného věku a kultury.
3. Osobnost jako architektura: Osobnost v tomto případě přirovnává k funkci tělesných orgánů. Ačkoliv se jedná o poměrně samostatné části je potřeba souhry jednotlivých částí, aby došlo k správnému fungování celku (Říčan, 2010).

Dále zmiňuje, že psychologie osobnosti se zaměřuje hlavně na druhý a třetí význam tohoto rozdělení a první význam je spíše okrajový. Konstatuje také, že neexistují správné a nesprávné definice, ale pouze takové, které pro nás mohou být více a méně užitečné (Říčan, 2010).

Cakirpaloglu (2012) pak poukazuje na to, že ve většině definic osobnosti „se vyzdvihuje, že osobnost představuje souhrn, souvislost či propojení charakteru, temperamentu, schopností a také konstituční vlastnosti člověka“ (Cakirpaloglu, 2012, str. 37). Někdy je více zdůrazňován význam osobnostních rysů nebo motivů, někdy jsou zdůrazňovány stavy a nálady, a to co můžeme označit pod pojmem „temperament“.

4.2. Osobnostní profil

Definice osobnostního profilu je již méně ošemetná a dle Americké psychologické asociace jsou tyto definice právě dvě:

1. „Grafické vyjádření výsledků psychologického testování, která poskytuje souhrn vlastností nebo jiných jedinečných vlastností a sklonů člověka. Protože se různé výsledky zobrazují na jednom displeji, může výzkumník vidět vzorec vysokých a nízkých skóre na škále pro danou osobu. Například profil výsledků testů z Minnesotského multifázového osobnostního inventáře (Minnesota Multiphasic Personality Inventory) by zobrazil skóre jednotlivce v mírách deprese, hysterie, maskulinity/femininity, paranoie, sociální introverze a dalších atributů.“ (překlad autora) (Personality profile. American Psychological Association)
2. „Souhrn vlastností a tendencí chování, o nichž se předpokládá, že jsou typické pro určitou skupinu nebo kategorii osob (např. osoby s určitou poruchou, osoby vykonávající určitou profesi).“ (Personality profile. American Psychological Association)

4.3. Bojový sport x bojové umění

Bojové sporty neboli úpolové sporty jsou dle Reguliho (2005) individuální sporty, při kterých dochází k záměrnému přímému kontaktu se soupeřem. Je důležité, že dochází ke kontaktu dvou lidí, a to buď bezprostředně nebo prostřednictvím zbraní. To, co dle něho odlišuje úpoly od ostatních kontaktních sportů je, že kontakt se soupeřem a provedení techniky na něm je zde cílem, a ne prostředkem k dosažení jiného výsledku.

Šmejkal pak píše o bojových sportech jako o uměle vytvořených, modifikovaných bojových umění, které jsou upraveny tak, aby se v nich dalo soutěžit. Jako cíl bojového sportu uvádí fyzickou dominanci nad partnerem nebo lepší provedení techniky než ostatní soutěžící (Šmejkal, 2013).

Bojová umění pak Reguli (2005) popisuje jako pohybové systémy, které se vyvinuly ze starých způsobů boje a kromě sebeobrany či sportu mohou být trénovány i za účelem zachování tradice či kulturního dědictví. Od bojových sportů se tak liší především svojí filozofií nebo smyslem pro cvičení. Kromě samotného boje považuje Reguli bojové

umění jako oblast, která zahrnuje i ostatní aspekty, které se k bojové činnosti mohou vázat. Ať už se jedná o boj se zbraněmi, umění signalizace nebo bojové plavání.

Podobně pak popisuje bojová umění i Cynarski (2004). Ten je charakterizuje jako historickou skupinou bezchybných metod neozbrojeného a ozbrojeného boje, jenž je spojen s duchovním složkou a seberozvojem.

Cynarski (2014) také uvádí několik kritérií, dle kterých odlišuje bojové sporty od bojových umění. První začneme cílem trénování daného bojového umění/sportu. Cílem tréninku bojového umění je dle něj seberealizace a širší porozumění perfekcionizmu, kdežto u bojového sportu se jedná o sportovní výsledky (výhra v soutěži). Dalším kritériem pak je něco, co Cynarski nazývá „pocit mistrovství“, volněji přeloženo „dosažení mistrovství“. Jedná se o dosažení jakési pomyslné hranice nebo specifického úspěchu, kdy je dosaženo nejvyšší možné úrovně daného sportu/umění – mistrovství. U bojových umění se jedná o dosažení mistrovské úrovně technik, vědomostí a morální vyspělosti. Dále také stav souladu těla, mysli a ducha. U bojových sportů se pak jedná o vítězství na prestižních soutěžích (OH, mistrovství světa atd.) s čímž je spojené dosažení vysoké úrovně dovedností v daném bojovém sportu. V neposlední řadě je zde pak kritérium tréninkových prostředků a metod. Cynarski u bojových umění zmiňuje tradiční a moderní tréninkové metody a prostředky, jakožto i opravdové technické a taktické dovednosti. Zároveň zde také zařazuje morální výchovu. U bojových sportů pak hovoří o moderních tréninkových metodách a prostředcích, které jsou zaměřené na sportovní výsledky (Cynarski, 2014).

5. Problematika psychologie sportu a psychologie osobnosti

Následující kapitola slouží k přiblížení oblastí psychologie, které s touto prací souvisí a je tak vhodné je zmínit. Konkrétně se bude jednat o psychologii sportu a psychologii osobnosti. Vzhledem k obsáhlosti těchto dvou témat a zaměření této práce jsem se pokusil vybrat a zmínit informace, které pokládám za důležité, a které mohou pomoci k lepšímu porozumění jak textu, tak tématu samotnému. Bude se jednat hlavně o historii těchto dvou vědních disciplín a jejich následné zasazení do širší perspektivy psychologie jako vědního oboru samotného. Ke konci této kapitoly jsem se rozhodl zaměřit na část, kde se psychologie osobnosti a psychologie sportu prolínají asi nejvíce, a to konkrétně na osobnost sportovce.

5.1. Psychologie sportu

K dosažení optimálního sportovnímu výkonu často nestačí pouze hodiny a hodiny tréninku nebo v posilovně, ale je třeba být i optimálně psychicky připraven. Psychologie sportu nabývá v posledních letech na popularitě a stále více vrcholových sportovců si do svých řad zve (kromě kondičních a silových trenérů) i sportovní psychology, kteří jim pomáhají k dosažení co nejlepšího sportovního výkonu. Ti mohou pomoci s motivací sportovce, dosažení určité technické nebo taktické úrovně nebo se správným psychickým rozpoložením během krizové situace ve sportovcově kariéře. Vaněk et al. (1984) například uvádí, že účelem psychologické přípravy má být přenesení vědeckých poznatků z psychologie do sportovní praxe.

První krůčky směrem k termínu „sportovní psychologie“ můžeme pozorovat již v starověku, kdy tělesná cvičení byla učenci popisována jako významná pro duševní hygienu. V antice je tato podstata tělesných cvičení ještě více uplatňována u sportovců a vojáků, a to hlavně při rozvoji jejich duševních vlastností a osobnosti (Macák & Hošek, 1989). Základy sportovní psychologie, jakou známe dnes se objevují již před 20. lety 20. století, kdy se začínají vyskytovat ojedinělé výzkumné případy. Mezi nimi i americký psycholog Coleman Griffith, zvaný „Otec sportovní psychologie“, který jako první zorganizoval a vedl laboratoř sportovní psychologie v Americe. Mezi 20. a 30. lety 20. století se začíná sportovní psychologie považovat za vědecký obor i v Evropě a začíná být spojována s laboratořemi a zařízeními tělesné výchovy a sportu. Druhá světová válka sice většinu výzkumů v Evropě zastavila, ale po jejím konci se zájem o tuto vědní

disciplínu opět rozmohl a hlavní velmocí ve východní Evropě se v této oblasti stal Sovětský svaz. Hlavní zásluhou na tomto úspěchu měla značná finanční podpora ze strany vlády a sdílnost mezi zeměmi východní Evropy. Na západu se tak nedařilo, jelikož vlády tolik peněz neinvestovaly a země byly spíše uzavřené ve svých individuálních výzkumech. V následujících dekádách se sportovní psychologie těšila vysokému nárůstu na popularitě. Byly pořádány mezinárodní kongresy (první v roce 1965 v Římě) a byla vytvořena Mezinárodní Společnost Sportovní Psychologie (International Society of Sport Psychology), která odstartovala právě tento velký vzestup. Objevují se také školy, které umožnily magisterská a doktorandská studia právě se zaměřením na sportovní psychologii (Československo, Kanada, USSR) (Browne & Mahoney, 1984).

Macák a Hošek (1984) popisují psychologii sportu jako mezioborovou vědní disciplínu, která se zabývá tím, jaký má sport dopad na psychiku a osobnost člověka a naopak. Podobnou „definici“ sportovní psychologie má i Evropská Federace Sportovní Psychologie (European Federation of Psychology), která ji popisuje jako vědní disciplínu, zabývající se psychologickými základy, procesy a následky psychologické regulace, které jsou spojeny se sportovní aktivitou (in Hanin a Stambulova, 2004).

Hanin a Stambulova (2004) dále rozlišují dvě základní zaměření sportovní psychologie. Prvním zaměřením je pochopení psychologických činitelů, které mohou ovlivnit sportovní výkon a následně to, jak jsou sportovci samotní schopni realizace svého potenciálu v daném sportu. Druhým je pak záměr pochopit pro a proti sportovcova víceletého sportovního nasazení a jak se sportovec ve sportu postupem času vyvíjí.

5.2. Psychologie osobnosti

Říčan (2010) považuje za hlavní odrazový můstek ve vývoji psychologie osobnosti (personologie) Darwinovu teorii, že pro vývoj druhu je důležitá individuální variace vně daného druhu. Tato teorie vyvolala ve vědecké komunitě značný zájem, a to především o studium individuálních rozdílů. Ze začátku se tak zkoumaly a měřily hlavně individuální rozdíly na základě rozmanitých tělesných znaků a jednoduchých duševních funkcí. Tyto základy postupně přispěl například k vytvoření teorie obecné inteligence nebo vývojové škály rozumové vyspělosti (její zrevidovaná verze se používá dodnes). K dalším značným pokrokům došlo v období první světové války, kdy byly psychologické testy použity k rychlému a účinnému vyhodnocení vhodných kandidátů

pro americký důstojnický sbor. Díky tomuto úspěchu tak nabyly na popularitě, což následně umožnilo rozsáhlé výzkumy a jejich další vývoj. K dalšímu podobnému rozkvětu došlo při zdokonalení matematicko-statické faktorové analýzy. Podobně, jako v první světové válce, byla psychologie v armádě hojně uplatňována i během druhé světové války, a to především v Anglii a USA. Kromě jiného se tak rozšířilo i dotazníkové šetření osobnostních vlastností (Říčan, 2010).

K pomyslným základním kamenům psychologie osobnosti pak Říčan (2010) přirovnává práci rakouského psychologa Sigmunda Freuda. Jedná se pak hlavně o Freudovo porozumění role, jenž zastupují pudy v lidské psychice, důležitosti prvotních let života na vývoj osobnosti a roli nevědomí. Jeho následovníci se například také zabývali sociokulturními faktory, které formují osobnost. Rozvíjí se však i další směry jako je behaviorismus. Alternativou pro psychoanalýzu a právě behaviorismus se stává humanistická psychologie, která je typická pro svůj zájem o složky osobnosti, jež jsou spřízněné s tvořivostí nebo s uměním (Říčan, 2010).

Vzhledem k obsáhlosti tématu psychologie osobnosti je velice obtížné rozlišit, co je a co naopak již není „územím“ právě psychologie osobnosti. S přihlédnutím k neustálému vývoji na poli psychologie to nejspíše ani možné nebude, ale díky tomu se nám dostává příležitosti porovnat psychologii osobnosti se souvisejícími oblastmi uvnitř psychologie. Říčan (2010) uvádí například vývojovou psychologii, kterou popisuje jako základní klíč k porozumění psychické architektury a k vysvětlení individuálních rozdílů. Osobnost se během života neustále rozvíjí, což je následkem působení vnějších a vnitřních vlivů, se kterými se potýkáme celý život. Hlavním rozdílem je, že personologie se nezabývá zkoumáním vývoje osobnosti, nýbrž měřením a predikcí jednání či prožívání (Říčan, 2010).

Dalším faktorem úzce souvisejícím s osobností je motivace, konkrétně psychologie motivace. Ačkoliv se to na první pohled nemusí zdát motivy usměrňují a organizují lidské chování a prožívání a stávají se tak součástí komplexu osobnosti. Problematikou motivů se zabýval i Freud. Motivory mají tak značný vliv na náš život, že díky pochopení jednoho převládajícího motivu je možné pochopit i celé životní období daného člověka. Dalšími faktory, které mohou určovat psychickou individualitu člověka jsou například i rozdíly v zájmech nebo hodnotách (Říčan, 2010).

5.3. Osobnost sportovce

Macák a Hošek (1989) a Vaněk et al. (1984) mluví o osobnosti sportovce jako o „individuální jednotě duševních vlastností a procesů sportovce, které jsou poměrně stálé a typickým způsobem se projevují v každé konkrétní činnosti sportovce a ovlivňují tak i dosahování výkonů.“

Vaněk et al. (1984) dále popisují tři faktory, které za dlouhodobého působení určují osobnost sportovce. Tyto tři faktory spadají pod tzv. „Vývojový přístup“ a jedná se o:

1. Vrozené anatomicko-fyziologické předpoklady sportovce
2. Životní prostředí předsportovní, sportovní a mimosportovní
3. Společenské výchovné působení
 - a. Nesystematické individuální učení nápodobou
 - b. Institucionální systematická výchova a rozvoj výkonnosti

Jednotlivé faktory však nepůsobí zvlášť, ale dohromady a jejich rozmanitost zaručuje, že každý sportovec bude mít zcela originální osobnost. Působení těchto tří faktorů se následně také projeví jak v individuálních rozdílech, tak i psychických vlastnostech daného sportovce. K tomu abychom dokázali sestavit osobnostní charakteristiku sportovce je dle Vaňka et al. (1984) zapotřebí zodpovězení tří otázek:

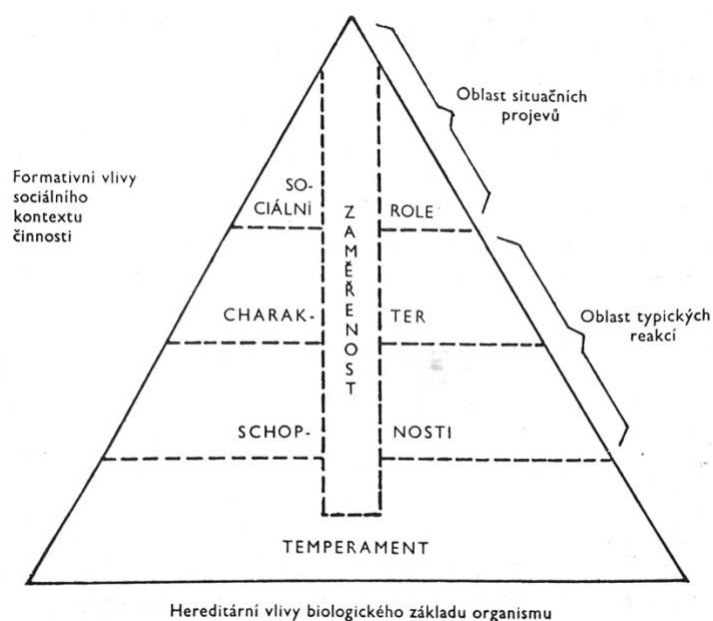
1. Co sportovec může?
2. Co sportovec chce?
3. Jaký sportovec je?

Otázka „*Co sportovec může?*“ je v tomto případě zaměřená na souhrn dovedností, schopností a vědomostí. Tyto činitele se vztahují na první ze třech faktorů, které působí na vývoj osobnosti sportovce – vrozené anatomicko-fyziologické předpoklady.

„*Co sportovec chce?*“ se zaměřuje na to, čeho chce sportovec dosáhnout, ale i na to, proč daného cíle chce dosáhnout. Zdali má i jiné cíle než ty sportovní, a zdali je k jeho motivaci potřeba neustále nových vnějších stimulů nebo je schopný tuto motivaci vyprodukovat i bez nich.

„*Jaký sportovec je?*“ je již výkladem základních znaků a vlastností sportovce, které jsou značně individuální a je tedy velice obtížné se touto otázkou snažit popsat skupinu sportovců z určitého sportu. Vaňek et al. (1984) zde zdůrazňuje nutnost individuálního přístupu, jelikož otázka samotná vyžaduje zkoumání temperamentu, charakteru a sociální role jedince.

V publikacích od autorů Vaňka et al. (1984) a Macáka a Hoška (1984) se můžeme setkat se schematickým popisem struktury osobnosti sportovce. Autoři je popisují jako „plující ledovec“ (viz Obrázek 1.). Nejhlouběji uloženým základem sportovcovy osobnosti je dle autorů neuropsychologické jádro osobnosti, které je nazváno temperamentem. Temperament je v tomto případě chápán jako „dědičně podmíněný konstituční základ osobnosti“ (Macák & Hošek, 1989; Vaňek et al., 1984). Následují jsou dědičně podmíněné schopnosti a charakter. Charakter autoři popisují jako morální profil sportovce, který byl do značné míry utvářen výchovou. Na vrcholku ledovce se pak nachází sociální role, které jsou silně závislé na situaci a jsou nejvíce otevřené pro pozorování.

Obrázek 1: Struktura osobnosti sportovce (převzato z Vaňek et al. 1984, str 65)

6. Modely využívané k měření osobnostních profilů

Vzhledem k velkému množství dotazníků, modelů a různých variant daných modelů jsem uznal za vhodné je představit a ve zkratce popsat. Zaměřil jsem se na historii daných modelů, dotazníkových šetření a na účel měření, které poskytují. Podkapitola se zaměřuje hlavně na modely, které se v práci nejčastěji vyskytují, popřípadě na jejich předchůdce, ze kterých se následně dál vyvíjely.

6.1. Velká Pětka – „The Big Five“ a její historie

Základem mnoha osobnostních testů je v této době velice rozšířený pětifaktorový model tzv. Velké Pětky obecně znám jako „Big Five“, který je založený na analýze lexikálních pomůcek (Blatný & Plháková, 2003). U tohoto přístupu je předpokládáno, že kritické odlišnosti, které se mohou v osobnosti jedince projevit, jsou nejvíce obsaženy v jazyce/slovu, které danou odlišnost vystihuje. Tyto odlišnosti jsou pak vyjadřovány přídatnými jmény (adjektivy) (Hřebíčková, 1993).

Pětifaktorový model se „vyvíjel“ řadu dekad od 40. let minulého století a během tohoto období prošel řadou změn a úprav, na jejichž začátku stála práce od psychologů G.W. Allporta a H.S. Odberta. Ti se pokoušeli o ztotožnění základní dimenze osobnosti za použití adjektiv, které popisovaly osobnostní vlastnosti. K tomuto účelu sestavili seznam, který obsahoval okolo 4500 výrazů popisujících osobnostní rysy. Jako odrazový můstek pro svou práci jej následně použil R.C. Cattell, který celý seznam „zredukoval“ na 35 adjektiv a pomocí faktorové analýzy toto číslo ještě snížil na 12. Následně však přidal 4, které považoval za nezbytné a vzniká tak Cattellův 16PF model (Blatný et al., 2010; Hřebíčková, 1999; Kabigting, 2021).

Přibližně v 60. letech přichází na scénu autoři Tupes a Christal, kteří vymezují právě 5 základních faktorů osobnosti, které jsou později pojmenovány jako „The Big Five“. Tupes a Christal znovu analyzovali Cattellovu korelační matici a našli zde 5 poměrně stabilních faktorů, které se shodovaly s prvními pěti od Cattella (Hřebíčková 1993).

Tyto faktory dle Hřebíčkové (1993) byly:

- I. Surgency (energetický, asertivní, povídavý)
- II. Agreeableness (kooperativní, důvěryhodný)

- III. Dependability (zásadový, zodpovědný)
- IV. Emotional Stability (klidný, vyrovnaný)
- V. Culture (intelektuální, kulturní, politický)

K podobnému závěru dospěl i Norman (1963 in Hřebíčková 1993), který se nechal strukturou od Cattella inspirovat a rozdělil 1600 termínů do 10 tříd reprezentující 2 póly, každé „Big Five“ dimenze (Hřebíčková, 1993,1999).

Autorem samotného označení „The Big Five“ je pak americký psycholog Lewis R. Goldberg, který tento termín poprvé používá ve své práci „The Development of Markers for the Big-Five Factor Structure“ (Goldberg, 1992).

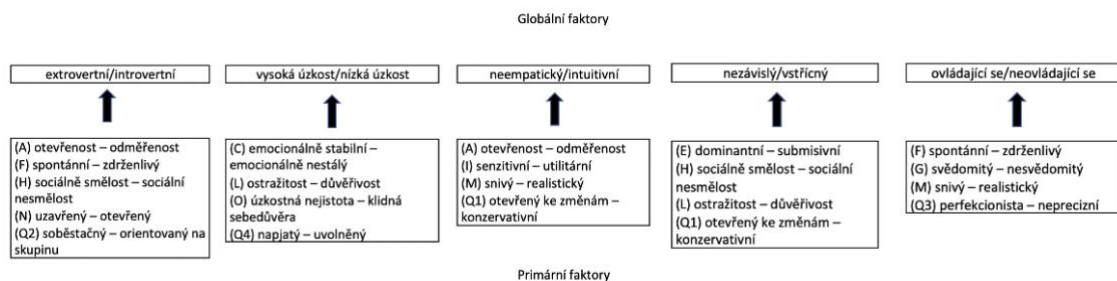
Kabigting (2021) upozorňuje na to, že ačkoliv se model jmenuje „The Big Five“, těchto 5 faktorů nám k určení osobnosti stačit nebude. Termín „Big“ má jen poukazovat na to, že každý z faktorů je velice obsáhlý, jelikož se dále větví do podfaktorů, které Hřebíčková (2002) nazývá „subškálami“.

6.1.1. 16 PF dotazník

Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, „16 personality factor questionnaire“ vychází z původního seznamu od Allporta a Odberta, který byl značně zredukován a následně dále upraven Cattellem tak, že zůstalo 16 faktorů, které se posléze stávají Cattellovým 16PF dotazníkem.

Cattell tento dotazník desítky let upravoval a zdokonaloval a nejaktuálnější (pátá) verze je z roku 1993, které se používá dodnes. Tato poslední verze obsahuje dohromady 185 položek s možností výběru několika odpovědí a několik ve formátu tříbodové odpovědi (Cattell & Mead, 2008).

Cattell rozlišuje primární a sekundární (globální) faktory. Globální faktory nám mohou pomoci s obecnou představou o osobnosti jedince, kdežto primární nám zajišťují detailní popis jeho osobnosti (Cattell & Mead, 2008).

Obrázek 2: Globální faktor 16PF a složení primárních znaků. Zdroj: převzato z (Cattell a Mead, 2008, str. 138)

6.1.2. Modely Costy a McCraeho (NEO osobnostní inventáře)

Cattellův 16PF inventář posloužil jako základ i dalšímu druhu osobnostních inventářů, za kterými stojí psychologové Paul Costa Jr. a jeho kolega Robert Roger McCrae. Ti využili shlukové analýzy Cattellova inventáře, která jim umožnila identifikovat tři skupiny škál: Neurotismus, Extraverzi a Otevřenost vůči zkušenosti (N-E-O) (Costa, McCrae, 1985 in Hřebíčková, 2002). K těmto třem škálám byly následně doplněny faktory Přívětivosti a Svědomitosti (Hřebíčková, 2002).

Konkrétně máme tři verze NEO inventářů, z nichž je dle McCraeho (2001 in Hřebíčková, 2002) nejvyužívanějším (pro identifikaci pěti obecných dimenzí osobnosti) „Revised NEO Personality Inventory“ (NEO-PI-R), neboli NEO osobnostní dotazník. Dále je zde „NEO Personal Inventory“ (NEO PI), který byl předchůdcem NEO-PI-R a posledním z těchto tří inventářů je „NEO Five-Factor Inventory“, (NEO-FFI) neboli NEO pětifaktorový osobnostní dotazník. Hlavními rozdíly v těchto dotaznících je pak hlavně jejich obsáhlost. U NEO-PI tvoří Neurotismus, Extraverze a Otevřenost vůči zkušenostem celkově 48 položek a dané škály se dále dělí do 6 subškál. Zbylé dvě škály, tedy Přívětivost a Svědomitost, obsahují pouze 18 položek a do subškál se dále nedělí. NEO-FFI je pak zkrácenou verzí NEO-PI, kdy každá z pěti škál je zastoupena 12 položkami, které se dále nerozlišují. Nejobsáhlejší je pak verze NEO-PI-R, která dohromady obsahuje 240 položek. Každá škála je zastoupena 48 položkami a na rozdíl od NEO-PI se každá z nich dále dělí na 6 subškál. Ty obsahují 8 položek. V Tabulce

2 můžeme vidět příklady položek z NEO-PI a subškály hlavních dimenzí (Hřebíčková, 2002).

Neurotismus

Dle Hřebíčkové (2011) slouží škála neurotismu ke zjišťování toho, jak lidé prožívají negativní emoce a jak se s nimi dokáží vypořádat. Negativními emocemi se například myslí strach, rozpaky, hněv nebo obavy. Jedinci, kteří dosahují vysokého skóru v této škále jsou charakterizováni jako emocionálně labilní a na rozdíl od emocionálně stabilních jedinců častěji uvádějí problémy při čelení negativním prožitkům.

Naopak lidé, kteří dosahují nízkého skóru, jsou charakterizováni jako emocionálně stabilní a klidní což může působit na okolí jako že jsou necitliví. Během stresových situací pak nejsou snadno vyveditelní z míry (Hřebíčková, 2011).

Extraverze

Hřebíčková (2004 in Nekužová, 2010) popisuje osoby s vysokým skórem v oblasti extraverze jako společenské, energetické a optimistické. Tito lidé jsou také rádi součástí skupiny a vyhledávají společnost a vzrušení (Hřebíčková 2004 in (Nekužová, 2010).

Otevřenost vůči zkušenost

Škála „Otevřenost vůči zkušenosti“ má vypovídat o zaujetí pro nové zkušenosti, prožitky a dojmy. Tato škála je také spojována se smyslem pro umění, krásu a estetiku nebo s otevřeností novým a nekonvenčním myšlenkám. Lidé, kteří pak dosahují vysokého skóru v této škále jsou charakterizováni svým zájmem o nové zkušenosti či uvažováním o nových a nekonvenčních myšlenkách. Nebojí se změny, a naopak ji vítají. S tím je spojené i časté nekonvenční jednání nebo hledání nových způsobů provedení dané věci (Hřebíčková, 2011; 2002).

Lidé s nízkou hodnotu skóru otevřenosti vůči zkušenosti jsou naopak konzervativní a preferují již ověřené postupy a metody (Hřebíčková, 2011).

Přívětivost

Lidé, kteří mají vyšší skóre u této dimenze jsou charakterističtí svým pochopením pro druhé a laskavým chováním vůči ostatním. Mají tendence k důvěřování druhým a jsou ochotni pomoci, jelikož jsou přesvědčeni, že ostatní jim také pomůžou (Hřebíčková, 2011).

Opakem a nízkým skórem v této dimenzi se vyznačují lidé, kteří jsou egocentričtí a často se můžou chovat k druhým hrubě. V extrémním případě se tato dimenze může projevit v podobě narcisistické nebo antisociální poruše osobnosti (Costa a McCrae, 1999 in Hřebíčková, 2011).

Svědomitost

Poslední dimenzí v tomto pětifaktorovém modelu je „Svědomitost“. Osoby, které dosahují vysokého skóru v této dimenzi popisuje Hřebíčková (2011) jako cílevědomé, pilné a odhodlané. V extrémním případě se opět dostáváme do spíše negativní sféry této dimenze, která se může projevit jako workoholismus nebo přehnaná pořádkumilovnost.

Neuroticismus	Zkratka	Do jaké míry se vyrovnáváme s psychickou zátěží	Položka NEO osobnostního inventáře
N1: Úzkostnost:	Úz	Obavy a strach z toho, jak všechno dopadne.	Často se cítím napjatý/á a nervózní.
N2: Hněvivost-hostilita:	Hn	Pocitování hněvu a zadržování.	I malé mrzutosti mě vyvedou z míry.
N3: Depresivnost:	De	Prožívání smutku a zoufalství.	Občas mívám silný pocit viny.
N4: Rozpačitost:	Rp	Pocití trapnosti, studu nebo rozpaků.	Často se cítím horší než ostatní.
N5: Impulzivnost:	Im	Podléhání pokušům (jídlo, alkohol, cigarety, drogy, nakupování).	Někdy jedním impulzivně a pak toho lituji.
N6: Zranitelnost:	Zz	Tendence nepochopit naléhavými událostmi nebo stresovými situacemi, tendence jednat panicky.	Často se cítím bezmocný/á a potřebuji někoho, kdo by mi pomohl vyřešit mé problémy.
Extraverze		Do jaké míry jsme společenská, aktivní a energičtí	
E1: Vřelost:	Vř	Přítelkost, náklonnost a zálibení pro druhé.	Velmi rád/a se bavím s jinými lidmi.
E2: Družnost:	Dr	Společnost, vyhledávání sociálních kontaktů.	Mám rád/a kolem sebe mnoho lidí.
E3: Asertivita:	As	Dominance a důrazné sebeprosazování.	V rozhovorech většinou hovořím já.
E4: Aktivnost:	Ak	Energičnost, tendence žít život v rychlém tempu.	Často mám pocit, že přecpýpuji energii.
E5: Vyhledávání vzrušení:	VV	Uspědnostování vzrušujících zážitků a výrazných smyslových podnětů.	Jsem rád/a tam, kde se něco děje.
E6: Pozitivní emoce:	PE	Optimismus a pocit životního štěstí.	Jsem radostný, dobře naladěný člověk.
Otevřenost vůči zkušenosti		Do jaké míry jsme otevření novým zkušenostem	
O1: Fantazie:	Fa	Vytváření zajímavého vnitřního světa, představitelství a fantazie.	Můj život je plný fantazie.
O2: Estetické prožívání:	EP	Smysl pro umění a krásu, senzitivita.	Jsem fascinován/a motivy, které nalézám v umění a v přírodě.
O3: Prožívání:	Pr	Schopnost zhodnotit a prožívat u sebe a s druhými velké množství pozitivních i negativních emocí.	Málokdy věnuji pozornost pocitům, které se ve mně zrovna odehrávají. (R)
O4: Novátorská činnost:	Ně	Uspědnostování nového a rozmanitého před rutinním a známým.	Myslím, že je zajímavé ušit se novým věcem a rozvíjet další záliby.
O5: Ideje:	Id	Intelektuální zvědavost, otevřenost novým a nekonvenčním myšlenkám.	Filozofické debaty mě nudí. (R)
O6: Hodnoty:	Ho	Ochota ověřovat sociální, politické a religiozní hodnoty, nedogmatické myšlení.	Je zbytečné, aby člověk naslouchal rozdílným názorům, protože si z nich stejně nedovede žádný vybrat.
Přívětivost		Do jaké míry jsme přívětiví k druhým lidem	
P1: Důvěra:	Dů	Tendence důvěřovat druhým.	Mám tendenci si o lidech myslet to nejlepší.
P2: Uplímnost:	Up	Čestné a přímé jednání.	Občas jsem na lidi zlobí nebo jim lže proto, aby udělali, co po nich chci. (R)
P3: Altruismus:	Al	Velikorysost, ohleduplnost a přání pomáhat druhým.	Některé lidi mě považují za chladného/nou a vypočítavého/ou. (R)
P4: Poddajnost:	Pd	Uspědnostování spolupráce před soutěživostí.	Raději bych s ostatními spolupracoval/a, než soupeřil/a.
P5: Skromnost:	Sk	Pokora před druhými.	Dokážu se vychloubat svým nadáním a svými schopnostmi. (R)
P6: Jemnocit:	Je	Starostlivost, soucit a sympatie s druhými.	Ve svých postojích jsem tvrdší/jemnější a neústupný/á. (R)
Svědomitost		Do jaké míry plníme povinnosti	
S1: Způsobitost:	Zp	Připravenost a schopnost efektivně řešit úkoly.	V práci jsem výkonný/á a efektivní.
S2: Pořádkumilovnost:	Po	Umění dobře si všechno zorganizovat, postupovat metodicky.	Mám rád/a všechny věci na svém místě, abych věděl/a, kde jsou, až je budu potřebovat.
S3: Zodpovědnost:	Zo	Dodržování pravidel, spolehlivost.	Pokouším se o splnění všech svěřených úkolů s maximální svědomitostí.
S4: Cílevědomost:	Cv	Tendence zadávat si náročná úkoly a plnit je.	Mám přesně vymezené cíle a pracuji systematicky na jejich dosažení.
S5: Disciplinovanost:	Di	Schopnost motivovat se k dokončení úkolu a odolávat rušivým vlivům.	Když se do něčeho pustím, téměř vždy to i dokončím.
S6: Rozvážnost:	Rv	Schopnost promyšlet si věci předem.	Dříve než se rozhodnu, tak si vše promyslím.

Tabulka 1 "Přehled škál a subškál NEO osobnostního inventáře, příklady položek." Zdroj: převzato z (Hřebíčková, 2002, str. 525)

6.2. Rosenbergova škála sebehodnocení

Rosenbergova škála sebehodnocení byla vyvinuta Morrisem Rosenbergem v roce 1965 a dnes se jedná o jednu z nejvíce využívaných pomůcek pro měření sebevědomí (Machanová, 2009; Tinakon a Nahathai, 2012). Jedná se o desetiotázkový dotazník, kdy je polovina otázek formulovaná negativně a druhá pozitivně. Otázky jsou respondenty hodnoceny na čtyřbodové stupnici Likertova typu, která se pohybuje v rozmezí (1) „naprosto souhlasím“ až (4) „naprosto nesouhlasím“. Celkové skóre je hodnoceno od 10 do 40: čím vyšší skóre tím vyšší sebevědomí (Tinakon & Nahathai, 2012).

6.3. Eysenckův osobnostní dotazník

Dalším dotazníkovým šetřením na měření osobnostního profilu (označován EPQ či jeho revidovaná verze EPQ-R) je Eysenckův osobnostní dotazník. Ten byl vyvinut britským párem, psychology Hansem J. Eysenckem a jeho manželkou Sybil B.G. Eysenckovou a dohromady odlišuje 4 dimenze (Říčan, 2010).

Mezi tyto tři hlavní dimenze patří:

1. Extraverze – Introverze
2. Neurotismus
3. Psychotismus

Zároveň však určuje i čtvrtou dimenzi, kterou jsou disimulační sklony, „Lži“ (Fetvadjiev & Van De Vijver, 2015).

Říčan (2010) uvádí, že dle Eysencka je typický extrovert společenský, má mnoho přátel a potřebuje mít kolem sebe lidi. To se projevuje například tím, že nerad studuje osamotě. Je optimistický, oplývá dobrou náladou a je ve svých činech impulsivní.

Na druhou stranu je tu introvert, který je spíše tichý, rezervovaný a preferuje ve svém životě určitý systém. Je spíše pesimistický, nemá rád vzrušení, ale na druhou stranu je trpělivý a jen vzácně se chová agresivně (Říčan, 2010).

Dimenzi neurotismu Eysenck odvozuje od člověka s duševní chorobou neuróza, neurotika. Osoba s vysokým neurotismem může působit neklidně, snadno je podrážděná a chová se infantilně. Může mít noční děsy, poruchy spánku, nebo má i tendence omdlívat (Říčan, 2010).

Poslední Eysenckovou dimenzí je psychoticismus. Příznačnými rysy lidí, kteří trpí vysokým neuroticismem je agresivita, chladnost či sobectví. Mohou také být antisociální a působit necitlivě (Říčan, 2010).

6.4. Zuckerman-Kuhlman osobnostní dotazník

Dalším dotazníkem, který se v této práci nachází je Zuckerman-Kuhlman osobnostní dotazník (ZKPQ). Jedná se o alternativu k pětifaktorovým dotazníkům, který byl autory vytvořen za účelem poskytnutí struktury pro přístupu „shora dolů“ (rozdělení většího problému na menší části) při posuzování základních osobnostních faktorů. Na základě temperamentního přístupu k lidské osobnosti pokrývá osobnostní rysy až po genetické základy osobnosti. Dotazník se dočkal několika úprav, a to především kvůli zlepšení znění otázek (ZKPQ II, ZKPQ III, ZKPQ III-R). Poslední verze (ZKPQ III-R) pak měla 99 otázek (Hyphantis et al., 2013).

Škály, které tento dotazník měřil jsou:

1. Impulzivní vyhledávání senzace
2. Neurotismus – Úzkost
3. Agrese – Nevraživost
4. Aktivita
5. Sociabilita

Impulsivní vyhledávání senzace

Položky z otázek zaměřené na tuto škálu zahrnují sklony k nedostatku plánování či tendence k impulsivnímu jednání bez přemýšlení. Jak už název škály napovídá, většinu lze popsat jako hledání nových zkušeností nebo ochotu kvůli nim riskovat. Stejně tak je lze popsat jako ochota riskovat pro účely vzrušení/nadšení. Nevztahují se však k popisu konkrétní činnosti jako např. sex nebo pití alkoholu.

Neurotismus – Úzkost

Škála Neurotismu – Úzkosti pak popisuje převážně negativní emoce a tendence. Jedná se například o emoční rozrušení, obsesivní nerozhodnost, bážlivost, nedostatek sebedůvěry nebo citlivost vůči kritice.

Agrese – Nevraživost

Stejně jako škála předchozí, i tato převážně popisuje negativní emoce a tendence s tím rozdílem, že většina je směřována na někoho jiného než na vlastní osobu. Mluvit tak můžeme o pomstychtivosti, zlomyslnosti nebo tendencím k hrubému, bezohlednému či antisociálnímu chování. S tím je také spojené, že osoby s vysokým skórem v této kategorii připouští, že mají vznětlivou náladu a netrpělivost s ostatními. Přibližně polovina položek také popisuje připravenost k vyjádření verbální agrese.

Aktivita

Položky z této škály popisují potřebu pro aktivitu, aktivní život a vysokou hladinu energie. Dále také popisují preferenci těžké a náročné práce a neschopnost odpočívat a nic nedělat, pokud se naskytne příležitost.

Sociabilita

Skór sociability popisuje, kolik přátel daný jedinec má a kolik s nimi tráví času. Jak moc je jedinec společenský (například na oslavách) a jeho upřednostnění být ve společnosti před časem tráveným o samotě nebo samotářskými aktivitami.

Poslední „škálou“ je *Nepravidelnost*. Tato kategorie se dle autorů, nedá plně považovat za škálu, jelikož je velmi zkreslená a vyznačuje se nízkou vnitřní reliabilitou. Autoři tak považují za vhodné, aby se tato kategorie neoznačovala jako škála, ale aby byla použita pouze v případech, pokud chceme odhalit nedostatečnou pozornost při plnění úkolu nebo nadměrný zájem o to jevit se sociálně žádoucí (Zuckerman et al., 1993).

6.5. Bem Sex-Role Inventory

Poněkud neobvyklým dotazníkem, se kterým se v této práci setkáme je Bem Sex-Role Inventory (BSRI), který vyvinula americká psycholožka Sandra L. Bem v roce 1974. BSRI byl navržen za cílem měření toho, jak lidé vnímají psychologicky sami sebe, zejména prostřednictvím hodnocení své identifikace s genderovými osobnostními rysy (Donnelly & Twenge, 2017).

K jeho vývoji posloužilo 200 pozitivních charakteristik, které byly obvykle spojovány s maskulinitou (muži) nebo feminitou (ženami). K nim Bem přidala ještě 200 charakteristik, které nebyly běžně přisuzovány ani jednomu z pohlaví. Po následném zpracování a vyhodnocení bylo ke každé škále přiřazeno 20 charakteristik (maskulinní, feminní, neutrální). Maskulinní charakteristiky byly například: fyzická zdatnost, silná osobnost, agresivní nebo ambiciózní. U feminních se pak jednalo například o: loajální, veselé povahy, stydlivá nebo soucitu schopná. V neutrální škále se nacházely například: šťastný, přátelský, náladový nebo upřímný (Davis, b.r.; Donnelly & Twenge, 2017; Ferrer-Pérez & Bosch-Fiol, 2014).

Celkově má BSRI 60 otázek, na které se odpovídá na škále od jedné do sedmi (nikdy/nesouhlasím až po vždy/souhlasím). Maskulinní a feminní charakteristiky se hodnotí na samostatných stupnicích, nikoliv dohromady. S tím je spojované i to, že někteří lidé dosahují vyrovnaných výsledků v obou škálách. Bem tyto jedince charakterizuje jako androgynní čili jako jedince, u kterých se silně projevují osobnostní rysy obou pohlaví (Ferrer-Pérez a Bosch-Fiol 2014).

7. Rešerše studií

V následující kapitole si představíme hlavní část této práce. Jedná se o kritickou narativní rešerši, kde jsem využíval hlavně elektronických zdrojů. Samotná kapitola má několik podkapitol, které slouží ke kategorizaci jednotlivých studií a slouží pro usnadnění orientace v tématu. Jako úvod do samotné práce jsem zvolil kategorii, kterou jsem nazval „Bojové x týmové sporty“. Jedná se o pomyslný odrazový můstek, který slouží k vytvoření představy o osobnostních profilech „bojovníků“. Týmové sporty budou v tomto případě sloužit jako nástroj pro porovnání s bojovými sporty, aby tak bylo možné lépe uchopit studie v následujících podkapitolách. V druhé podkapitole budu porovnávat bojové a individuální sporty, a nakonec se zaměřím na porovnání bojových sportů/umění mezi sebou.

7.1. Bojové x sportovní hry

Nejprve se zaměřím na dvojici studií, které ač jsou z jiného roku a od jiných autorů, se svou strukturou a obsahem velice podobají. Stejně nám však, přes veškeré podobnosti, tyto dvě studie prezentují poměrně odlišná data a odlišné výsledky.

Začneme tedy studií od Bojaniće et al. z roku 2019. Autorský kolektiv chtěl prostudovat, zdali psychologické proměnné, které se skládají ze základních rozměrů osobnosti a sebevědomí nějak odlišují sportovce bojových a sportovních her (autory označeno jako týmové sporty).

Tím, čím se tato studie již od začátku odlišuje od ostatních prací je jeden z použitých dotazníků. Kromě 44-otázkového dotazníku „Big Five Personality Questionare“ (BFI) byla totiž také použita Rosenbergova škála sebehodnocení (SES), která měla měřit úroveň sebevědomí.

Dohromady se studie zúčastnilo 149 respondentů, jimiž byli studenti a studentky z fakulty Sportu a Tělesné výchovy univerzit v Novém sadu a Niši. Studenti byli ve věkovém rozmezí od 19 do 27 let a z celkového vzorku bylo 87 mužů a 62 žen. Všichni, kteří se studie účastnili byli aktivními závodníky a průměrná oba, kterou se svému sportu věnovali byla 10,73 let.

Zastoupení druhů sportu ve studované skupině pak bylo následující: Sportovci z bojových sportů tvořili 27,5 % z celkového vzorku a nacházeli se mezi nimi sportovci

z wrestlingu, karate, juda, jiu-jitsu, kickboxu, MMA a taekwonda. Značně vyšší procento pak zastupovali sportovci z týmových sportů (sportovních her), kteří tvořili 72,5 % z celkového vzorku. V této skupině byli hráči fotbalu, basketbalu, volejbalu a házené.

Bojanić et al. (2019), pak prezentují výsledky, ze kterých vyvozují, že sportovci z bojových sportů jsou více svědomití než sportovci z týmových sportů (viz. Tabulka 2).

U skupiny bojových sportů byla také naměřena signifikantně nižší úroveň neurotismu (viz. Tabulka 2). Avšak u faktorů extraverze, otevřenosti vůči zkušenosti a přívětivosti nebyl mezi skupinami pozorován žádný signifikantní rozdíl (Bojaniće et al., 2019).

BFI faktory a sebevědomí	bojové sporty	týmové sporty	<i>F</i>
Sebevědomí	23,38	24,10	4,518*
Neurotismus	25,05	26,28	4,109*
Extraverze	26,90	26,59	0,100
Otevřenost vůči zkušenosti	36,87	35,80	1,684
Přívětivost	31,72	31,00	5,649*
Svědomitost	32,32	30,63	0,864

Tabulka 2: Průměr hodnot faktorů pro závodníky z bojových a týmových sportů, zdroj: Bojanić et al. (2019) * rozdílů jsou signifikantní na hladině 0,05

Rozdíl u faktoru svědomitosti autoři připisují charakteru bojových sportů, jelikož během zápasu nemají sportovci možnost týmové podpory od spoluhráčů a mohou se tak spolehnout jen sami na sebe. Signifikantní rozdíl v neurotismu pak autoři vysvětlují nutností sebekontroly při vykonávání bojových sportů a ovládání impulsů negativních emocí, které se mohou vyskytnout. Další vysvětlením pro vyšší úroveň neurotismu ve skupině týmových sportů pak mohou být neshody v týmovém prostředí týkající se například daných rolí ve skupině, špatné komunikace nebo v krajních případech, sobeckého chování (Bojanić et al., 2019).

Výsledky z měření sebevědomí pak naznačují, že sportovci z týmových sportů byli výrazně více sebevědomější než respondenti z druhé skupiny. Autoři mají tři domněnky, proč by tomu tak mohlo být:

1. U individuálních sportů (jako jsou i sporty bojové) není možná podpora od ostatních spoluhráčů jako ve sportech týmových a sebevědomí touto skutečností může trpět.
2. Další domněnkou je tzv. negativní „body image“, čili nespokojnost s tím, jak sportovci z bojových sportů vypadají.

3. Poslední domněnka pak úzce souvisí s domněnkou číslo 2. Jedná se o to že, dotazovaní se během měření nacházeli v období adolescence, které je dle autorů často spojováno s nižší úrovní statusu identity (ang. „identity status“) (Bojanić et al., 2019).

Celkově pak bylo u skupiny bojových sportů zjištěno vysoké pozitivní skóre u aspektu svědomitosti a pozitivní skóre u aspektů extraverte a přívětivosti. Zároveň u této skupiny bylo naměřeno nízký skóre u neurotismu a sebevědomí (Bojanić et al., 2019).

K odlišným výsledkům pak došla velice aktuální komparativní studie od Patel a Singha z roku 2023. Ta, podobně jako Bojanić et al. (2019), porovnávala bojové a sportovní hry (týmové sporty) a ve výzkumných skupinách měla i velice podobné obsazení sportů. Stejně jako Bojanić et al. (2019) pak používala ke sběru dat BFI dotazník jehož autory byli John a Srivastava (1999).

Cílem této komparativní studie (Patel a Singh, 2023) bylo porovnat osobnostní charakteristiky sportovců z bojových a sportovních her za účelem lepšího porozumění odlišností mezi těmito sportovci.

Na rozdíl od Bojaniće et al. (2019) byly jednotlivé výzkumné skupiny stejně velké: účastnilo se 96 participantů rozdělených na skupiny o 48 lidech. Tyto dvě skupiny autoři nazvali: bojové „hry“ a týmové „hry“. První skupina obsahovala sportovce z bojových sportů wrestlingu, juda a taekwonda. Druhá skupina, skupina týmových „her“ (sportovních her), se sestávala ze sportovců basketbalu, kriketu a volejbalu. Počet sportovců z jednotlivých sportů byl vždy 16. Věkové rozpětí pak bylo 21 až 26 let. Všichni sportovci byli muži a soutěžili na meziuniverzitních turnajích.

Sportovci z bojových sportů („her“) měli signifikantně vyšší skóre u faktorů extraverte a svědomitosti než skupina sportovních her (týmových „her“) (viz. Tabulka 4), což by se podobalo výsledku ze studie od Bojaniće et al. (2019) (viz. **Error! Reference source not found.**). Kde se však výsledky obou studií liší jsou výsledky u faktorů přívětivosti, otevřenosti vůči zkušenosti a neurotismu.

Skupina týmových her měla signifikantně rozdílný (vyšší) skóre u přívětivosti a otevřenosti, což se liší od Bojaniće et al. (2019), kteří sice neměřili signifikantní rozdíly u těchto dvou faktorů, ale v obou případech měla vyšší skóre skupina bojových sportů (Patel a Singh, 2023).

BFI faktory	bojové sporty	sportovní hry	<i>t</i>	<i>p</i>
Neurotismus	27,15	26,68	0,55	0,0001
Extraverze	24,41	19,99	21,22*	0,0010
Otevřenost vůči zkušenosti	28,02	30,65	2,55*	0,0018
Přívětivost	20,99	23,15	3,39*	0,5809
Svědomitost	26,96	24,58	3,2*	0,0123

Tabulka 3: Průměr a *t*-test BFI faktorů bojových a týmových "her", zdroj: Patel a Singh (2023) * rozdíly jsou signifikantní na hladině 0,05

Překvapivé je že skupina bojových sportů měla také vyšší úroveň neurotismu, na rozdíl od předchozí studie, kdy byla úroveň neurotismu (u bojových sportů) signifikantně nižší. Autoři zde ovšem dodávají, že rozdíly v neurotismu byly shledány zanedbatelnými (Patel a Singh, 2023).

Otázkou tak zůstává, co přesně mohlo ovlivnit výsledky, že byly takto rozdílné? Zde je několik faktorů, které by mohly mít vliv na rozdíly ve výsledcích těchto dvou studií:

1. *Počet, a poměr participantů v jednotlivých skupinách u obou studií.* U Patel a Singha (2023) jsou skupiny rovnoměrně rozděleny a každý sport je zastoupen stejně velkou skupinou participantů. U Bojanić et al. (2009) byla skoro tři čtvrtina participantů z týmových sportů.
2. *Rozdílné sporty a jejich poměr v jednotlivých skupinách.* Patel a Singh (2023) pracovali se sporty wrestling, judo a taekwondo (bojové sporty, celkově 3) a basketbal, volejbal a kriket (týmové sporty, celkově 3). Bojanić et al. (2009) pak u bojových sportů měl navíc i karate, jiu-jitsu, kickbox a MMA (celkově 7 sportů) a u týmových sportů neměřil na hráčích kriketu, ale měřil navíc fotbal a házenou (celkově 4 sporty).
3. *Doba a úroveň na které se participanté ve svých sportech nachází.* Bojanić et al. (2009) specifikoval, že participanté se svému sportu věnují průměrně 10,73 let a že aktivně závodí. U Patel a Singha (2023) však víme jen, že se participanté účastnili meziuniverzitních soutěží. To, jak dlouho svůj sport provozují již autoři neuvádí.
4. *Pohlaví účastníků.* Bojanić et al. (2009) měl ve své studii jak muže, tak ženy, kdežto participanté od Patel a Singha (2023) byli pouze muži.

V další studii se kolektiv autorů Piepiora et al. (2022) zaměřili na WKF karate a házenou. Konkrétně se autoři snažili o vytvoření osobnostních profilů polských reprezentačních sportovců z juniorských a seniorských družstev. Dohromady se studie účastnilo 80 sportovců (41 karatistů, 39 házenkářů), jejichž věkové rozpětí bylo od 16 do 29 let. K měření osobnostního profilu byl zvolen dotazník NEO-FFI. Vzhledem ke kritériím práce, které jsem si na začátku zadal, se v tomto případě zaměřím pouze na skupinu seniorských (20-29 let) družstev z obou skupin. Skupiny byly téměř stejně velké, přičemž karatistů bylo ve skupině 33 a házenkářů 34 (Piepiora et al., 2022).

NEO-FFI faktory	WKF karate	házená	<i>p</i> *
Neurotismus	16,9	17,6	0,632
Extraverze	29,6	31,9	0,958
Otevřenost vůči zkušenosti	27,6	25,0	0,973
Přívětivost	29,6	28,4	0,855
Svědomitost	31,9	35,8	0,997

Tabulka 4: Porovnání hrubého skóru u skupiny WKF karate a házené, zdroj: Piepiora et al. (2021) *rozdíly jsou signifikantní na hladině $p \leq 0,05$

Výsledky při porovnání hrubého skóru od starších skupin karatistů a házenkářů, neukázali žádné signifikantní rozdíly u jednotlivých dimenzí osobnosti (viz. Tabulka 4). Karatisti však měli vyšší úroveň (byť ne signifikantní) u faktorů svědomitosti, otevřenosti vůči zkušenosti a přívětivosti, a naopak nižší úroveň neurotismu. Po provedení STEN analýzy bylo možné vidět, že všechny faktory osobnosti byly u karatistů na střední úrovni (Piepiora et al. 2022).

NEO-FFI faktory	WKF karate
Neurotismus	5
Extraverze	6
Otevřenost vůči zkušenosti	5
Přívětivost	6
Svědomitost	6

Tabulka 5: STEN analýzy skupiny WKF karate, zdroj: Piepiora et al. (2022)

Nyní se zaměříme na studii s participanty výhradně ženského pohlaví. Cílem této studie (Piepiora a Petecka, 2020) bylo vyhodnocení osobnostního profilu sportovkyň z kontaktních sportů. Kontaktní sporty, které si autoři pro tuto studii zvolili byly

kyokushin karate a házená, přičemž tyto sporty byly zvoleny za účelem porovnání individuálního (karate) a týmového sportu (házená). Volba házené se může zdát poněkud neobvyklá, ale autoři argumentovali tím, že při utkání žen dochází k četným faulům. Dalším argumentem pro volbu házené pak bylo, že strkání je považováno za přijatelnou metodu, jak si získat vhodnější pozici na hřišti (Piepiora a Petecka, 2020). Obě skupiny obsahovaly 30 participantů s věkovým rozpětím 20–29.

Při bližším prozkoumání průměrného hrubého skóru pak bylo patrné, že sportovkyně z kyokushin karate (viz. Tabulka 6) se od házenkářek lehce lišily, avšak nejednalo se o statisticky významný rozdíl. Konkrétně měli sportovkyně z kyokushin karate vyšší úroveň u aspektů: extraverze, otevřenost vůči zkušenosti, přívětivost a svědomitost. U neurotismu pak měli karatistky úroveň nižší. U výsledků STEN pak autoři použili stupnici hodnocení rozsahu STEN skóru od autorů Costy a McCraeho, aby ještě blíže specifikovali jednotlivé výsledky pro sportovkyně z obou skupin (Piepiora a Petecka, 2020).

NEO-FFI faktory	kyokushin karate	házená	<i>p</i> *
Neurotismus	17,90	21,37	0,070
Extraverze	33,90	31,13	0,043
Otevřenost vůči zkušenosti	29,50	24,13	0,000
Přívětivost	31,63	30,30	0,401
Svědomitost	37,23	34,23	0,044

Tabulka 6: Průměr hrubého skóru sportovkyň z Kyokushin karate a házené, Piepiora a Petecka (2020) *rozdíly jsou signifikantní na hladině $p < 0,05$

Stupnice vypadá konkrétně takto:

- 1–3 = nízká
- 4–6 = střední (průměrná)
- 7–10 = vysoká

Za pomoci této stupnice bylo autory vyvozeno (viz. Tabulka 8), že sportovkyně z kyokushin karate mají průměrnou úroveň neurotismu, otevřenosti vůči zkušenosti a přívětivosti. Faktory extraverze a svědomitosti pak mají na vysoké úrovni. Průměrnou úroveň neurotismu, otevřenosti vůči zkušenosti, přívětivosti mají i sportovkyně z házené,

u kterých se v průměrných hodnotách nachází také faktor extraverze. Svědomitost mají házenkářky na vysoké úrovni (Piepiora a Petecka, 2020).

Autoři došli k závěru, že mezi osobnostními profily sportovkyň z kyokushin karate a házené nejsou signifikantní rozdíly a připisují to specifické podstatě obou disciplín jakožto kontaktních sportů (Piepiora & Petecka, 2020).

NEO-FFI faktory	kyokushin karate	házená	<i>p</i> *
Neurotismus	3,666	4,133	0,278
Extraverze	7,300	6,466	0,055
Otevřenost vůči zkušenosti	5,733	3,766	0,000088
Přívětivost	6,333	5,766	0,354
Svědomitost	8,133	7,300	0,062

Tabulka 7: Průměr výsledků STEN sportovkyň z Kyokushin karate a házené Piepiora a Petecka (2020) *rozdíly jsou signifikantní na hladině $p < 0,05$

7.1.1. Shrnutí kapitoly

Pokud si tedy shrneme výsledky studií v této kapitole, která porovnávala sportovní hry a bojové sporty můžeme dojít k těmto závěrům:

1. Data od autorského kolektivu Piepiora et al. (2022) ukazují, že muži, kteří dělají kyokushin karate mají průměrné hodnoty ve všech faktorech osobnosti. Ženy ze stejného sportu pak mají faktory extraverze a svědomitosti na vysoké úrovni a neurotismus, otevřenost vůči zkušenosti a přívětivost je u nich na průměrné úrovni (Piepiora & Petecka, 2020).
2. Úroveň všech osobnostních faktorů u sportovců z tradičního karate se pohybuje na střední (průměrné) úrovni (Piepiora et al., 2022).
3. Bojanić et al. (2019) naměřili u skupiny bojových sportů vysoký pozitivní skóre u svědomitosti a pozitivní skóre u extraverze a přívětivosti. U neurotismu pak byl skóre nízký. Při porovnání se skupinou týmových sportů měli sportovci z bojových sportů taky výrazně nižší sebevědomí.
4. Při porovnání výsledků studie od se studií Bojanić et al. (2019) se studií od autorů Patel a Singh (2023), můžeme vidět, že sportovci bojových sportů ve druhé studii vykazují vyšší neurotismus a nižší úroveň extroverze, přívětivosti, svědomitosti a otevřenosti vůči zkušenosti. Jde tedy o zcela odlišné výsledky u studií, které jsou si velice podobné. Tyto odlišnosti můžou být zapříčiněny: pohlavím účastníků

(muži a ženy/ jen muži), lehce odlišnou skladbou sportů, počtem a poměrem účastníků.

7.2. Bojové sporty

V této podkapitole jsem shrnul studie, které se zaměřují na porovnání bojových sportů/umění mezi sebou nebo na identifikaci osobnostního profilu vybraného odvětví bojových sport/umění.

Začneme skupinou bojových sportů/uměními z východu, kde si autorský kolektiv Litwiniuk et al. (2019) chtěl ověřit hypotézu, zdali se mladí muži, věnující se těmto sportům, budou lišit v určitých osobnostních rysech. Pro ověření této hypotézy byla vybrány celkem čtyři bojové sporty, které byly rozlišovány dle intenzity fyzického kontaktu během cvičení. Ty byly zvoleny čtyři bojové sporty, které byly rozděleny na dvě skupiny dle intenzity kontaktu. První skupinou byly „jemné“ bojové sporty, do kterých bylo zařazeno aikido a tradiční karate. Druhá skupina pak nesla označení „tvrdé“, a spadalo do ní kyokushin karate a taekwondo.

Studie se účastnilo celkem 328 participantů ve věkovém rozpětí 18–20 let a každý z nich se (kromě dalších kritérií) věnoval svému sportu více než 5 let.

K vyhodnocení osobnostních rysů byly použity dva dotazníky. První byl Eysenckův test osobnosti (EPQ-R), který měřil neuroticismus, extraverci a psychotismus, druhým pak osobnostní test Zuckermana-Kuhlmana (ZKPQ). Ten měřil impulzivní vyhledávání senzací (ang.: impulsive-sensation seeking) a agresivitu a nevraživost (ang.: aggression-hostility).

Prezentované výsledky pak ukázaly, že jedinou hodnotou, která odlišovala participanty z daných skupin byla dimenze agrese – nevraživost. Konkrétně byla naměřena její vyšší úroveň u skupiny kyokushin karate, která byla vyšší než u aikida a tradičního karate. Vzhledem k množství a intenzitě fyzického kontaktu při kyokushin karate z toho usuzují, že množství fyzického kontaktu je přímo úměrné agresi.

Podobný dotazník použil autorský kolektiv s Litwiniuk et al. ve studii z roku 2012, kde se zaměřili na konkrétní bojové umění, jímž bylo taekwondo. Autorský kolektiv si

kladl za cíl vyhodnotit jak psychologické, tak pohybové faktory, které byly charakteristické pro cvičence WTF taekwonda, na různých dovednostních úrovních.

K měření osobnostních faktorů byl použit Zuckerman-Kuhlmanův (ZKKO) osobnostní dotazník. Ten, podobně jako „Big Five“, měří pět různých škál (impulzivní vyhledávání senzací, neurotismus, agrese – nevraživost, aktivita, sociabilita). Na měření pohybových faktorů pak byly využity normy podle Mezinárodního výboru pro standardizaci testů fyzické zdatnosti.

Celkem 40 participantů byli studenti z univerzit z Lublinu a Zamošće ve věku $19,2 \pm 1,22$ let a doba, po kterou se věnovali taekwondu byla v rozmezí 4 až 7 let.

Dle výsledků fyzických testů pak kolektiv Litwiniuk et al. (2012) rozdělil participanty do dvou skupin, na participanty střední a participanty vysoké úrovně.

Výsledky u osobnostních faktorů, ke kterým pak autoři došli se pohybovaly ve středních hodnotách, které naznačují, že soutěžící sportovci jsou emocionálně stabilní a dokáží kontrolovat své emoce tak, aby zachovali klid, a to hlavně během zápasu na žíněnce. Při porovnání skupin (fyzické výsledky), pak bylo zjištěno, že u sportovců, kteří dosáhli vyšší úrovně při fyzických testech byla pozorována vyšší úroveň u impulzivního vyhledávání senzací a agrese – nevraživosti. Úroveň sociability pak byla u této skupiny nižší. Porovnání skupin dle pokročilosti pak ukázalo, že pokročilá skupina vykazovala nižší úroveň ve faktorech impulzivního vyhledávání senzací a neurotismu. Ostatní faktory se poté pohybovaly na středních úrovních měření, stejně jako všechny faktory u středně pokročilé skupiny (Litwiniuk et al., 2012).

S poněkud obsáhlejší skupinou participantů a různorodější skupinou bojových sportů pracovali autoři Piepiora a Witkowski (2020). Ti se rozhodli ve své studii vytvořit osobnostní profil šampionů z několika bojových sportů a osobnostní profil MMA zápasníků („Neo gladiátorů“), které následně mezi sebou porovnávali.

Účastníci studie byli náhodně vybraní sportovci z bojových sportů z polské populace, kteří měli profesionální smlouvy s kluby nebo kteří byli placeni uniformovanými složkami. Dále šlo také o sportovce trénující a soutěžící závodně a v neposlední řadě i o sportovce – studenty Vratislavské Univerzity Zdraví a Sportovních Věd (AWF).

Vzorek v tomto případě tvořilo 360 sportovců z následujících bojových sportů: brazilské jiu-jitsu, judo, ju-jitsu, karate kyokushin, WKF karate, karate oyama, karate shidokai, karate shotokan, kickbox, taekwondo, wrestling a MMA. Věkové rozmezí účastníků se pohybovalo od 20 do 29 let (Piepiora a Witkowski, 2020a).

Ve vzorku se pak kromě „běžných“ sportovců také nacházelo 45 „šampionů“, tj. sportovců, kteří byli medailisty ze světových a evropských mistrovství. Mezi sportovci z MMA pak byli 4 tito „šampioni“, kteří vyhráli prestižní mezinárodní soutěže (nebylo blíže specifikováno) (Piepiora a Witkowski, 2020a).

NEO-FFI faktory	kyokushin karate	kickboxing	brazilské jiu jitsu	judo	ju-jitsu	WKF karate
Neurotismus	12,97	13,93	16,03	11,90	15,40	8,93
Extraverze	32,33	33,03	28,20	32,38	33,77	32,60
Otevřenost vůči zkušenosti	25,33	25,87	28,37	26,77	24,37	26,60
Přívětivost	28,83	26,93	18,63	29,67	26,43	29,30
Svědomitost	35,47	36,00	31,23	38,87	36,90	37,30

Tabulka 8: Průměr rozdílů mezi individuálními a bojovými sporty – jednofaktorová ANOVA, zdroj: Piepiora a Witkowski (2020a)

Výsledky ukazovaly na statisticky významné rozdíly ve čtyřech z pěti měřených osobnostních aspektů mezi sportovci z bojových sportů a MMA. Konkrétně se jednalo o osobnostní aspekty: neurotismus, extraverze, přívětivost a svědomitost. U jediného aspektu, otevřenosti k vůči zkušenosti, nebyly u těchto skupin zaznamenány statisticky významné rozdíly. Za použití Post Hoc analýzy bylo u aspektu neurotismu zjištěno, že sportovci z karate měli výrazně nižší úroveň neurotismu než sportovci z brazilského jiu-jitsu, taekwonda, ju jitsu, kickboxu, karate kyokushin, karate oyama, karate shotokan, wrestlingu a MMA. Celkově pak měli sportovci karate nejnižší úroveň neurotismu z celé testované skupiny. U sportovců brazilského jiu-jitsu pak byla zjištěna výrazně nižší extraverze než u ju jitsu, juda a kickboxu. Ti samí sportovci měli také výrazně nižší míru

NEO-FFI faktory	karate oyama	karate shidokan	karate shotokan	taekwondo	wrestling	MMA
Neurotismus	13,830	12,230	13,390	13,170	15,530	13,330
Extraverze	28,830	31,330	31,580	31,570	32,300	29,570
Otevřenost vůči zkušenosti	27,430	27,030	27,060	25,030	26,070	24,300
Přívětivost	28,400	31,230	30,130	29,170	27,270	28,000
Svědomitost	35,030	35,570	35,190	34,330	32,970	36,570

Tabulka 9: Průměr rozdílů mezi individuálními a bojovými sporty – jednofaktorová ANOVA, zdroj: Piepiora a Witkowski (2020a)

přívětivosti než sportovci z ostatních sportů. Navíc u nich byla také pozorována výrazně nižší míra svědomitosti než u zástupců ju jitsu, juda, WKF karate a MMA. U wrestlerů byla také pozorována nižší úroveň svědomitosti než u zápasníků Juda (Piepiora a Witkowski, 2020a).

Vzhledem k tomu, že se studie účastnili i sportovci, kteří byli medailisty z evropských či světových mistrovství, byla provedena analýza na porovnání těchto více úspěšných sportovců a jejich „méně“ úspěšných kolegů. Tito šampioni byli oproti ostatním charakterističtí nižší úrovní faktoru neurotismu a vyšší úrovní u faktorů extraverze, otevřenosti vůči zkušenosti a přívětivosti (Piepiora & Witkowski, 2020a).

Závěrem studie následně bylo, že sportovci mají rozdílné osobnostní rysy na základě bojového sportu, kterému se věnovali, jelikož u každého bojového sportu byla zjištěna poněkud proměnlivá intenzita osobnostních rysů, přičemž dominantní dimenze se lišila. Tyto závěry pak vedou autory k přesvědčení, že v různých sportovních disciplínách hrají osobnostní rysy lehce odlišnou roli.

NEO-FFI faktory	běžní sportovci	šampioni	<i>p</i>
Neurotismus	14,75	4,73	< 0,001
Extraverze	30,96	34,88	< 0,001
Otevřenost vůči zkušenosti	25,74	29,06	< 0,001
Přívětivost	27,50	30,00	0,031
Svědomitost	34,70	40,22	< 0,001

Tabulka 10: Průměr rozdílů mezi šampiony a běžnými sportovci, zdroj: Piepiora a Witkowski (2020a) *rozdíly jsou signifikantní na hladině $p = 0,05$

Naváží prací od Piepiory et al. (2020), kde autoři značně zmenšili, jak počet participantů, tak počet testovaných sportů a zaměřili se na kyokushin karate. Cílem studie bylo získat informace o osobnostním profilu jedinců trénující tento bojový sport.

Vzorek participantů byl tentokrát o velikost 29 lidí (14 mužů, 15 žen), kteří byli na úrovni 9. kyu (oranžový pás a modrý pruh) až 4. danu (černý pás a 3 zlaté pruhy). Věkové rozpětí bylo v tomto případě 18 až 54 let a všichni participanté se karate kyokushin věnovali 3 a více let. Byli mezi nimi i reprezentanti ze světového šampionátu So-Kyokushin z roku 2018. Participanté byli rozděleni do dvou skupin dle pohlaví a pro

měření faktorů osobnostního profilu autoři opět využili NEO-FFI dotazník (Piepiora et al., 2020).

Výsledky pak ukazují na rozeznatelný osobnostní profil cvičenců Kyokushin karate, který je charakteristický nízkou úrovní neurotismu, střední úrovní otevřenosti vůči zkušenosti a přívětivosti a vysokou úrovní extraverze a svědomitosti. Po porovnání výsledků dle pohlaví participantů se ukázalo, že ženy jsou charakteristické vyšší úrovní neurotismu a přívětivosti. U zbylých faktorů extraverze, otevřenosti vůči zkušenosti a svědomitosti (které se pohybovaly na průměrné úrovni) však žádný signifikantní rozdíl nalezen nebyl (Piepiora et al., 2020).

NEO-FFI faktory	muži	ženy	<i>p</i>
Neurotismus	14,89	23,00	< 0,001
Extraverze	33,32	32,00	< 0,001
Otevřenost vůči zkušenosti	30,21	28,87	< 0,001
Přívětivost	27,47	31,93	0,031
Svědomitost	33,35	35,53	< 0,001

Tabulka 11: Výsledky osobnostních testů mužů a žen, zdroj: Piepiora et al. (2020) * rozdíly jsou signifikantní na hladině $p \leq 0,05$

7.2.1. Shrnutí kapitoly

V této kapitole byly studie, které se zabývaly výhradně osobnostními profily sportovců z bojových sportů a případně jejich porovnáváním mezi sebou. Závěry, které lze shrnout z této kapitoly:

1. Odlišné bojové sporty mají vliv na odlišné dimenze v osobnostním profilu sportovce z těchto sportů (Litwiniuk et al., 2019; Piepiora a Witkowski, 2020).
2. Osobnostní profil sportovců z Kyokushin karate je charakteristický nízkou úrovní neurotismu, střední úrovní otevřenosti vůči zkušenosti a přívětivosti a vysokou úrovní extraverze a svědomitosti (Piepiora et al., 2020).
3. Pohlaví ovlivňuje úroveň jednotlivých faktorů osobnosti (Piepiora et al., 2020).
 - a. Ženy věnující se Kyokushin karate měly vyšší úroveň neurotismu a přívětivosti než muži z téhož sportu.

7.3. Ojedinělé studie

Tato podkapitola má sloužit jako přehled o studiích, které nezapadají do žádné z předchozích dvou kapitol a pro udržení přehlednosti jsem se rozhodl je zařadit do samostatné kapitoly.

Jako první se zaměřím na studii z roku 2020 od Piepiory a Witkovského, která si kladla za úkol zjistit, zdali sportovce z bojových sportů nějak odlišuje jejich osobnost od sportovců z individuálních a týmových sportů.

Studie probíhala po dobu čtyř let (2015-2019) a jejími účastníky byli polští sportovci ve věkovém rozmezí 20 až 29 let. Zdali se jednalo o ženy či muže nebylo ve studii specifikováno. Kromě dalších kritérií, museli účastníci se sportovci mít mnohaletou sportovní zkušenost (nebylo specifikováno blíže), platnou závodní licenci a předchozí sportovní úspěchy na mezinárodní úrovni.

Tato studie je zajímavá/unikátní vzorkem, se kterým pracovala. Autoři rozdělili participanty do třech kategorií: bojové, týmové a individuální sporty. V každé kategorii byl jiný počet participantů a každá kategorie obsahovala různé sporty.

Kategorie bojových sportů pak konkrétně obsahovala 49 šampionů (6 kyokushin karate, 6 shotokan karate, 5 jiu jitsu, 4 kickbox 4 MMA, 4 oyama karate, 3 judo, 2 wrestling, 1 WKF karate).

Ve vzorku individuální sporů se pak nacházelo 56 šampionů (8 běh na dlouhou trať, 5 lukostřelba, 4 biatlon, 4 bodybuilding, 4 fitness, 3 alpské lyžování, 3 orientační běh, 3 snowboarding, 3 sportovní lezení, 3 plavání, 3 sáňkování, 2 společenský tanec, 2 break dance, 1 jízda na koni, 1 horolezectví, 1 sportovní střelba).

Třetí a poslední vzorek byly týmové sporty. V tomto vzorku bylo ze všech tří skupin nejméně šampionů a obsahoval pouze 13 (7 volejbal, 2 plážový volejbal, 2 florbal, 2 futsal). U těchto účastníků pak ještě bylo navíc zmíněno, že jsou to medailisté z Mistrovství Světa a Evropy, Světového a Evropského Poháru, World Games 2017 a dalších prestižních mezinárodních závodů.

Výsledky studie následně ukázaly, že sportovci ze skupiny bojových sportů měli statisticky významně nižší úroveň neurotismu než sportovci ze skupiny individuálních sportů. Při bližším prozkoumání výsledků si můžeme všimnout, že oproti skupině

individuálních a týmových sportů, dosáhla skupina bojových sportů vyššího skóru u svědomitosti, to ovšem nebylo signifikantní. Zbylé osobnostní rysy pak byl podobné obecnému osobnostnímu profilu sportovců ze zbylých dvou skupin. To podle autorů potvrzuje existenci obecného osobnostního profilu šampionů, v němž je umocnění určitých osobnostních rysů určeno skupinou sportovních disciplín (bojové, týmové, individuální). Závěrem pak je, že se tak projevuje utilitární faktor sebeobran, který je charakteristický jen pro bojové sporty (Piepiora & Witkowski, 2020b).

NEO-FFI faktory	sporty			p
	bojové	individuální	týmové	
Neurotismus	4,73	6,29	5,69	0,008
Extraverze	34,88	33,21	35,23	0,264
Otevřenost vůči zkušenosti	29,06	27,54	28,54	0,401
Přívětivost	30,00	30,73	28,69	0,601
Svědomitost	40,22	37,57	36,54	0,026

Tabulka 12: Průměr hodnot NEO-FFI faktorů – jednofaktorová ANOVA, zdroj: Piepiora a Witkowski (2020b)

Druhá studie od těchto autorů (Piepiora a Witkowski) je pak z roku 2018, kdy se rozhodli přidat zajímavé kritérium pro rozlišování kategorií, do kterých následně rozdělovali sportovce účastníci se studie. Kromě rozdělení na týmové a individuální sporty navíc studie rozlišovala sporty dle druhu kontaktu se soupeřem během zápasu/soutěže.

Účastnil se podobný počet participantů (N=120) jako v první studii (Piepiora a Witkowski, 2020b), kdy se jednalo o polské sportovce mužského pohlaví, kteří byli vybráni na základě sportu, kterému se věnovali. Věkové rozpětí v této skupině bylo 20–29 let.

Účastníci sportovce se svým disciplínám věnovali na závodní úrovni. Byli mezi nimi bývalí a současní členové polských národních týmů, kteří studovali na Vratislavské univerzitě (Piepiora a Witkowski, 2018).

Studie se zabývala čtyřmi sporty: dva z nich byly sporty týmové a dva z nich sporty individuální. Zároveň vždy při jednom z těchto dvou sportů probíhal během závodů buďto přímý anebo naopak nepřímý kontakt se soupeřem. Každá z těchto skupin sestávala ze stejného počtu probantů (N=30).

Sporty, které autoři zvolili:

- Bodybuilding – individuální disciplína, nepřímý kontakt se soupeřem
- WKF karate – individuální disciplína, přímý kontakt se soupeřem
- Volejbal – týmová disciplína, nepřímý kontakt se soupeřem
- Fotbal – týmová disciplína, přímý kontakt se soupeřem

Závěr, který pak ze získaných dat autoři vyvodili byl:

1. Sportovci, kteří se věnovali sportovním disciplínám, kde se vyskytoval nepřímý kontakt se soupeřem, byli více neurotičtí a méně svědomití, než sportovci z disciplín s přímým kontaktem se soupeřem
2. S přihlédnutím k rozdělení disciplín na týmové a individuální a druhu kontaktu se soupeřem:
 - Bodybuildeři byli více neurotičtí než sportovci z ostatních sportů
 - Karatisté byli méně neurotičtí než sportovci z ostatních sportů
 - Hráči volejbalu a fotbalisté vykazovali nižší míru neurotismu než bodybuildeři, ale vyšší než karatisté
 - Volejbalisté vykazovali nižší míru přívětivosti a svědomitosti než ostatní sportovci
3. Výsledky ukázaly, že je možné určit osobnost sportovců a pozorovat u nich rozdíl na základě druhu kontaktu se soupeřem a zdali se jedná o individuální či týmovou sportovní disciplínu. Dále také, že tato analýza umožňuje vytvoření profil osobnosti úspěšných sportovců. V neposlední řadě také ukázaly, že rozdíly v úrovni osobnostních charakteristik by měly odpovídat specifčnosti sportovní soutěže a rozdílných psychických požadavků, které je při nich kladeno na sportovce (Piepiora a Witkowski, 2018).

NEO-FFI faktory	bodybuilding	WKF Karate	volejbal	fotbal
Neurotismus	18,400	8,933	13,900	11,900
Extraverze	32,167	32,600	33,300	34,267
Otevřenost vůči zkušenosti	25,667	26,600	27,033	25,133
Přívětivost	29,667	29,300	25,167	28,700
Svědomitost	35,767	27,300	32,767	36,667

Tabulka 13: Průměr hodnoty na škále NEO-FFI, zdroj: Piepiora a Witkowski, 2018)

Další studie, která je unikátní svojí výzkumnou skupinou pochází od autorek Burdzicka-Wolowik a Góral-Radziszewska (2014). Ta prezentuje data o konkrétních osobnostních rysech sportovkyň, které se věnovaly vybraným bojovým sportům a jako referenční skupinu si autorky zvolily ženy, které se žádnému sportu nevěnovaly.

Skupiny byly v poměru 94 sportovkyň z bojových sportů a 105 žen nevěnujících se žádnému sportu. Bojové sporty, kterým se ženy věnovaly pak byly: wrestling (N=29), taekwon-do (N=28), Box (N= 26) a judo (N=11). Co se týče věkového rozpětí, tak průměrný věk skupiny bojových sportů byl 21,7 let a průměrný věk kontrolní skupiny byl 21,5 let.

K vyhodnocení výsledků byly využity: Bem Sex-Role Inventory (BSRI) dotazník (Alicija Kuczyńska), který měří maskulinitu a feminitu probantek, temperamentní dotazník (The Formal Characteristics of Behavior – Temperament Inventory (FCB-TI), Eysenckův osobnostní dotazník (EPQ-R), dotazník Kreativního chování (Stanisław Popek) a dotazník vytvořený autorkami studie, který sloužil ke sběru základních dat o participantkách.

Eysenckův osobnostní dotazník	bojové sporty	netrénující sk.	<i>p</i>	<i>U</i>
Neurotismus	11,68	13,34	0,028	4043,5
Extraverze	16,77	15,65	0,060	4175,5
Psychotismus	8,24	6,87	0,005	3796,0
Lži	8,38	8,11	0,865	4866,5

Tabulka 14: Porovnání průměrných hodnot, zdroj: Wolowik a Góral-Radziszewska (2014)

Výsledky pak ukazují na to, že ženy, které se věnovaly bojovým sportům měly výrazně vyšší úroveň maskulinity než ženy, které se nevěnovaly žádnému sportu (u nichž byla zaznamenána vyšší úroveň feminity). Zároveň se také ukázalo, že sportovkyně

z bojových sportů se odlišovaly výrazně nižší úrovní neurotismu a výrazně vyšší úrovní psychoticismu. Zjištěn byl také výrazný rozdíl v některých rysech temperamentu.

Skupina „bojovnic“ měla výrazně vyšší úroveň reaktivity, výdrže, aktivity a emoční citlivosti. Z dotazníku o kreativním chování autorky publikovaly pouze dvě měření, která se zabývala nonkonformismem a konformismem čili tím jak moc se účastnice ne/podrobí normám a požadavkům prostředí (skupiny, společnosti) i když tak musí upozadit ty své. Tyto měření pak ukazují, že skupina sportovkyň měla signifikantně vyšší hodnoty u nonkonformismu než necvičící ženy, které naopak měly vyšší (byť ne signifikantně) hodnoty u konformismu (Wolowik a Góral-Radziszewska, 2014).

7.3.1. Shrnutí kapitoly

Tato kapitola měla sloužit pro přehled studií, které nezapadaly do zbylých dvou kapitol, a to převážně kvůli svým výzkumným skupinám, které se neshodovaly s žádnou jinou studií. Závěry z této kapitoly:

1. Sportovci ze skupiny bojových sportů byli charakterističtí nižší úrovní neurotismu než zbylé testované skupiny (Burdzicka-Wolowik & Góral-Radziszewska, 2014; Piepiora, 2021; Piepiora & Witkowski, 2018).
2. Ženy, které se věnují Kyokushin karate jsou více maskulinní než ženy, které necvičí vůbec (Burdzicka-Wolowik & Góral-Radziszewska, 2014).

8. Závěr a diskuse

V předešlých kapitolách byly představeny a rozebrány výsledky odborných studií, které se zabývaly osobnostními profily sportovců z bojových sportů. Některé studie používaly k porovnání osobnostních profilů sportovců z bojových sportů sporty týmové (Bojanić et al., 2019; Patel a Singh, 2023; Piepiora et al., 2022; Piepiora a Petecka, 2020), další studie porovnávaly bojové sporty mezi sebou (Litwiniuk et al., 2019; Piepiora a Witkowski, 2020). Byla zde i studie, která porovnávala bojové sport jak s týmovými, tak individuálními sporty (Piepiora a Witkowski 2020b) nebo studie od Burdzicka-Wolowik a Góral-Radziszewska (2014), která k porovnání využívala běžnou (necvičící) populaci.

Z dat ze studií od autorů a kolektivů Bojanić et al. (2019), Piepiora et al. (2022), Piepiora a Petecka (2022), Piepiora a Witkowski (2018, 2020b) je možné vypožorovat, že naměřili nižší úroveň faktoru neurotismu u sportovců z bojových sportů, než u sportovců ze sportů týmových ba i sportů individuálních. K podobnému závěru došel i autorský kolektiv Litwiniuk et al. (2012), který vyhodnotil, že sportovci z taekwonda se dokáží ovládat dostatečně na to, aby to při zápase, kdy probíhá přímý kontakt se soupeřem, negativně neovlivnilo jejich výkonnost či jejich rozhodovací schopnosti.

Výsledky studií od autorů Patel a Singh (2020) a Bojanić et al. (2019) se pak shodují, že sportovci z bojových sportů mají signifikantně vyšší úroveň u faktorů extraverte a svědomitosti než sportovci ze sportů týmových. Podobný trend zaznamenala i studie od Piepiory a Petecky (2020), ačkoliv jejich naměřený rozdíl nebyly signifikantní.

Vyšší svědomitost (ne signifikantně) u sportovců z bojových sportů můžeme vidět i na datech u Piepiory a Witkowskiho (2018) nebo u téže autorské dvojice ve studii z roku 2020 (b), kde byl tento faktor ve srovnání se sportovci z týmových a individuálních sportů rovněž vyšší.

Vzhledem k tomu, že k dispozici byly i studie, které měly v kontrolní skupině jak muže, tak ženy, bylo možné pozorovat, že i pohlaví má vliv na osobnostní profil sportovců. Například u autorského kolektivu Piepiory et al. (2022) byla u žen naměřena vyšší úroveň neurotismu a přívětivosti než u mužů.

Pokud bych tak shrnul poznatky z těchto studií jsem schopný určit několik společných charakteristik, které se u sportovců z bojových sportů objevovaly často. Konkrétně se jedná o nízký skóre u neurotismu, vyšší skóre u svědomitosti a extraverze a střední skóre u dimenzí otevřenosti vůči zkušenosti a přívětivosti. Nesmíme však zapomenout, že tyto dimenze jsou ovlivnitelné jak konkrétním bojovým sportem, tak i pohlavím sportovce. Například studie s ženskými účastnicemi ukázaly na to, že ženy, které dělají bojové sporty jsou více maskulinní, mají oproti mužům vyšší úroveň neuroticismu a vykazují vyšší míru emoční citlivosti než ženy, které se žádnému sportu nevěnovaly.

U některých studiích by bylo na místě provést výzkum znovu a zjistit, co mohlo způsobit odlišné výsledky podobných studií. Například u studií Patel a Singh (2023) a Bojanić et al. (2019), které jsou si svým výzkumem velice podobné, avšak obě došly k zcela rozdílným výsledkům. Vhodné by také bylo, aby bylo provedeno více studií, které se zaměřují na sportovce ženského pohlaví z bojových sportů a případně na porovnání s jejich mužskými protějšky. Toto by mohlo být prospěšné především z hlediska porozumění vlivu bojových sportů na osobnostní profil sportovců obou pohlaví. Studie také uváděly „mnohaleté“ zkušenosti s daným bojovým sportem. Zde se jen můžeme dohadovat, co „mnohaleté“ znamená. Tři roky? Pět let? Dekáda?

Do budoucna bych viděl jako zajímavé zpracovat studii o jednom nebo více dotazníkových šetřeních zaměřených na osobnostní profil sportovců z bojových sportů, která obsáhne více bojových sportů, obě pohlaví a bude konkrétněji stanovovat nebo rozdělovat sportovce dle jejich zkušeností.

Vypracování práce mi jen potvrdilo to, co jsem tušil hned od rešerše literatury a jejího počátečního zkoumání: problematika osobnostního profilu sportovce z bojových sportů je velice obsáhlá a složitá. Ve své práci se mi podařilo identifikovat několik společných tendencí u osobnostních faktorů sportovců z bojových sportů, avšak práce by vyžadovala další zkoumání a více druhů bojových sportů.

Z výsledků pak lze vyvodit odpověď na mou výzkumnou otázku: „Jakými osobnostními rysy se vyznačují sportovci bojových sportů?“. Sportovci z bojových sportů jsou emočně stabilní jedinci, kteří jsou cílevědomý či odhodlaní a jsou relativně společenší (nízký skóre u neurotismu, vyšší skóre u svědomitosti a extraverze a střední skóre u dimenzí otevřenosti vůči zkušenosti a přívětivosti). Pro získání obsáhlejší představy

o osobnostním profilu sportovců z bojových sportů by byla zapotřebí cílená studie s dotazníkovým šetřením a širokou škálou bojových sportů anebo obsáhlejší rešerše, která bude mít specifický úkol.

Jako slabinu mé práce vidím omezené množství studií, které zapadaly do mých kritérií.

Zdroje

American Psychological Association. *Personality profile* [online]. [cit. 2023-07-01].

Dostupné z: <https://dictionary.apa.org/personality-profile>

BLATNÝ, Marek a kol. *Psychologie osobnosti*. 1. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3434-7.

Blatný, M., & Plháková, A. (2003). *Temperament, inteligence, sebepojetí*.

https://www.gjar-po.sk/~gajdos/psychologia/KNIHY/BLATNY_M.---

[Psychologie_osobnosti.pdf](https://www.gjar-po.sk/~gajdos/psychologia/KNIHY/BLATNY_M.---Psychologie_osobnosti.pdf)

Browne, M. A., & Mahoney, M. J. (1984). Sport Psychology. *Annual Review of Psychology*, 35(1), 605. <https://doi.org/10.1146/annurev.ps.35.020184.003133>

Burdzicka-Wolowik, J., & Góral-Radziszewska, K. (2014). *Selected Personality Traits of Women Training Combat Sports*. 3–7. <https://doi.org/10.2478/pjst-2014-0001>

Cakirpaloglu, P. (2012). *Úvod do psychologie osobnosti*. Grada Publishing a.s.

<https://www.bookport.cz/e-kniha/uvod-do-psychologie-osobnosti-1547524/>

Cattell, H. E. P., & Mead, A. D. (2008). The Sixteen Personality Factor Questionnaire (16PF). In G. Boyle, G. Matthews, & D. Saklofske, *The SAGE Handbook of Personality Theory and Assessment: Volume 2—Personality Measurement and Testing* (s. 135–159). SAGE Publications Ltd. <https://doi.org/10.4135/9781849200479.n7>

Cynarski, W. J. (2014). *Theory of Martial Arts (and Combat Sports)*.

https://is.muni.cz/el/1451/podzim2014/bk2074/um/Theory_of_Martial_Arts.pptx

Davis, S. N. (b.r.). *Bem Sex-Role Inventory (BSRI) | Definition, Scoring, & Uses |*

Britannica. Získáno 13. listopad 2023, z <https://www.britannica.com/science/Bem-Sex-Role-Inventory>

Donnelly, K., & Twenge, J. M. (2017). Masculine and Feminine Traits on the Bem Sex-Role Inventory, 1993–2012: A Cross-Temporal Meta-Analysis. *Sex Roles*, 76(9–10), 556–565. <https://doi.org/10.1007/s11199-016-0625-y>

- Ferrer-Pérez, V., & Bosch-Fiol, E. (2014). The measure of the masculinity–femininity construct today: Some reflections on the case of the Bem Sex Role Inventory / La medida del constructo masculinidad–feminidad en la actualidad: algunas reflexiones sobre el caso del Bem Sex Role Inventory. *Revista de Psicología Social*, 29, 180–207. <https://doi.org/10.1080/02134748.2013.878569>
- Fetvadjev, V. H., & Van De Vijver, F. J. R. (2015). Measures of Personality across Cultures. In *Measures of Personality and Social Psychological Constructs* (s. 752–776). Elsevier. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-386915-9.00026-7>
- Hřebíčková, M. (2011). *Pětifaktorový model v psychologii osobnosti* (1. vyd.). Grada Publishing a.s. <https://www.bookport.cz/e-kniha/petifaktorovy-model-v-psychologii-osobnosti-1547534/>
- Hyphantis, T., Antoniou, K., Floros, D., Valma, V., Pappas, A., Douzenis, A., Assimakopoulos, K., Iconomou, G., Kafetzopoulos, E., Garyfallos, G., & Kuhlman, M. (2013). Assessing personality traits by questionnaire: Psychometric properties of the Greek version of the Zuckerman-Kuhlman personality questionnaire and correlations with psychopathology and hostility. *Hippokratia*, 17(4), 342–350.
- Litwiniuk, A., Daniluk, A., Cieśliński, R., Huk-Wieliczuk, E., Piasecki, T., Obmiński, Z., & Błach, W. (2012). Psychological factors of students training Olympic taekwondo at various level of sports advancement. *Journal of Combat Sports and Martial Arts*, 3, 151–155. <https://doi.org/10.5604/20815735.1047664>
- Litwiniuk, A., Grants, J., Kravalis, I., & Obmiński, Z. (2019). Personality traits of athletes practicing eastern martial arts. *ARCHIVES OF BUDO*.
- Macák, I., & Hošek, V. (1989). *Psychologie tělesné výchovy a sportu* (1. vyd.). Státní pedagogické nakladatelství.
- Nekužová, M. M. (2010). *Extraverze, neuroticismus a svědomitost jako prediktory výkonu v situaci personálního výběru*. https://is.muni.cz/th/e0ez1/bc_prace_final.pdf
- Patel, S. K., & Singh, R. (2023). Comparative Study of Personality Characteristics Between Combative and Team Game Players. *Integrated Journal for Research in Arts and Humanities*, 3(2), Article 2. <https://doi.org/10.55544/ijrah.3.2.25>

- Piepiora, P. (2021). Personality profile of individual sports champions. *Brain and Behavior, 11*(6), e02145. <https://doi.org/10.1002/brb3.2145>
- Piepiora, P., Kozak, M., & Witkowski, K. (2020). Personality profile of athletes who declare that they train kyokushin karate as a martial art. *Archives of Budo Science of Martial Arts and Extreme Sports, 16*, 119–125.
- Piepiora, P., & Petecka, A. (2020). Personality profile of women practising contact sports using the example of karate kyokushin competitors and handball players. *Ido Movement for Culture. Journal of Martial Arts Anthropology, 20*(1), 23–29. <https://doi.org/10.14589/ido.20.1.3>
- Piepiora, P., Reguli, Z., Witkowski, K., Maśliński, J., Dzióba, N., & Piepiora, Z. (2022). The personality traits of Polish junior and senior national team in Olympic karate and handball—Comparative analysis. *Archives of Budo, 18*, 37–45.
- Piepiora, P., & Witkowski, K. (2018). Personality traits of competitive athletes according to type of pressure exerted on opponents. *South African Journal for Research in Sport, Physical Education and Recreation, 40*, 97–109.
- Piepiora, P., & Witkowski, K. (2020a). Personality profile of combat sports champions against neo-gladiators. *Archives of Budo, 16*, 281–293.
- Piepiora, P., & Witkowski, K. (2020b). Self-defence as a utilitarian factor in combat sports, modifying the personality of athletes at a champion level. *Archives of Budo Science of Martial Arts and Extreme Sports, 16*, 71–77.
- Říčan, P. (2010). *Psychologie osobnosti*. Grada Publishing a.s.
- Šmejkal, M. (2013). *Psychologie bojového umění*. Stanislav Juhaňák – TRITON.
- Tinakon, W., & Nahathai, W. (2012). A Comparison of Reliability and Construct Validity between the Original and Revised Versions of the Rosenberg Self-Esteem Scale. *Psychiatry Investigation, 9*(1), 54–58. <https://doi.org/10.4306/pi.2012.9.1.54>
- Vaněk, M., Hošek, V., Rychtecký, A., Slepíčka, P., & Svoboda, B. (1984). *Psychologie sportu*. Olympia.

Zuckerman, M., Kuhlman, D. M., Joireman, J., Teta, P., & Kraft, M. (1993). A comparison of three structural models for personality: The Big Three, the Big Five, and the Alternative Five. *Journal of Personality and Social Psychology*, 65(4), 757–768.
<https://doi.org/10.1037/0022-3514.65.4.757>

Seznam tabulek:

Tab. 1: "Přehled škál a subškál NEO osobnostního inventáře, příklady položek." Zdroj: převzato z (Hřebíčková, 2002, str. 525)

Tab. 2: Průměr hodnot faktorů pro závodníky z bojových a týmových sportů, zdroj: Bojanić et al. (2019) * rozdíly jsou signifikantní na hladině 0,05

Tab. 3: Průměr a t-test BFI faktorů bojových a týmových "her", zdroj: Patel a Singh (2023) * rozdíly jsou signifikantní na hladině 0,05

Tab. 4: Porovnání hrubého skóru u skupiny WKF karate a házené, zdroj: Piepiora et al. (2021) *rozdíly jsou signifikantní na hladině $p \leq 0,05$

Tab. 5: STEN analýzy skupiny WKF karate, zdroj: Piepiora et al. (2022)

Tab. 6: Průměr hrubého skóru sportovkyň z Kyokushin karate a házené, Piepiora a Petecka (2020) *rozdíly jsou signifikantní na hladině $p < 0,05$

Tab. 7: Průměr výsledků STEN sportovkyň z Kyokushin karate a házené Piepiora a Petecka (2020) *rozdíly jsou signifikantní na hladině $p < 0,05$

Tab. 8: Průměr rozdílů mezi individuálními a bojovými sporty – jednofaktorová ANOVA, zdroj: Piepiora a Witkowski (2020a)

Tab. 9: Průměr rozdílů mezi individuálními a bojovými sporty – jednofaktorová ANOVA, zdroj: Piepiora a Witkowski (2020a)

Tab. 10: Průměr rozdílů mezi šampiony a běžnými sportovci, zdroj: Piepiora a Witkowski (2020a) *rozdíly jsou signifikantní na hladině $p = 0,05$

Tab. 11: Výsledky osobnostních testů mužů a žen, zdroj: Piepiora et al. (2020) * rozdíly jsou signifikantní na hladině $p \leq 0,05$

Tab. 12: Průměr hodnot NEO-FFI faktorů – jednofaktorová ANOVA, zdroj: Piepiora a Witkowski (2020b)

Tab. 13: Průměr hodnoty na škále NEO-FFI, zdroj: Piepiora a Witkowski, 2018)

Tab. 14: Porovnání průměrných hodnot, zdroj: Wolowik a Góral-Radziszewska (2014)

Seznam obrázků:

Obr. 1: Struktura osobnosti sportovce (převzato z Vaňek et al. 1984; str. 65)

Obr. 2: Globální faktor 16PF a složení primárních znaků. Zdroj: převzato z (Cattell a Mead, 2008, str. 138)